P. ERVAST

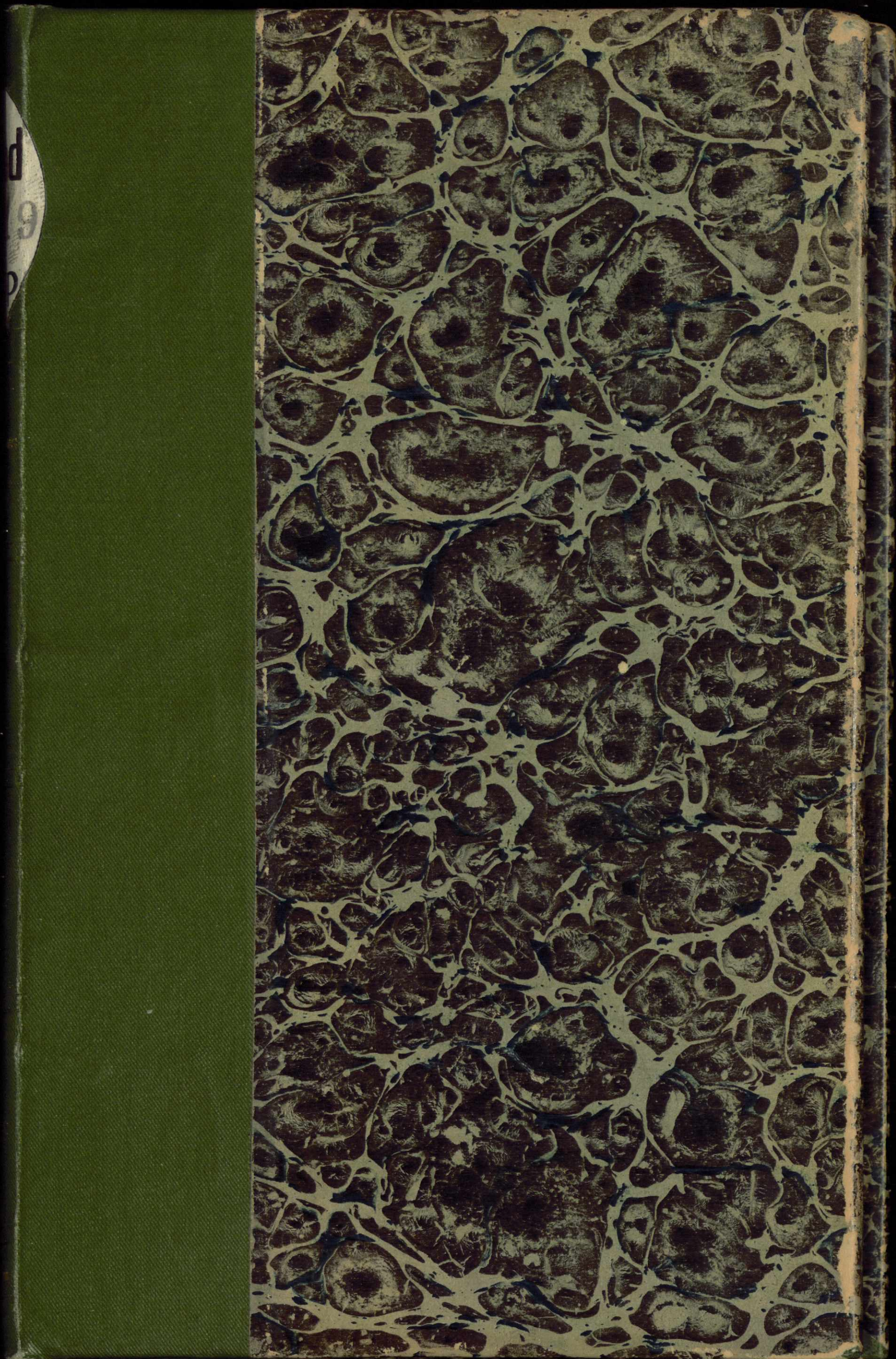
FRAMTIDENS RELIGION

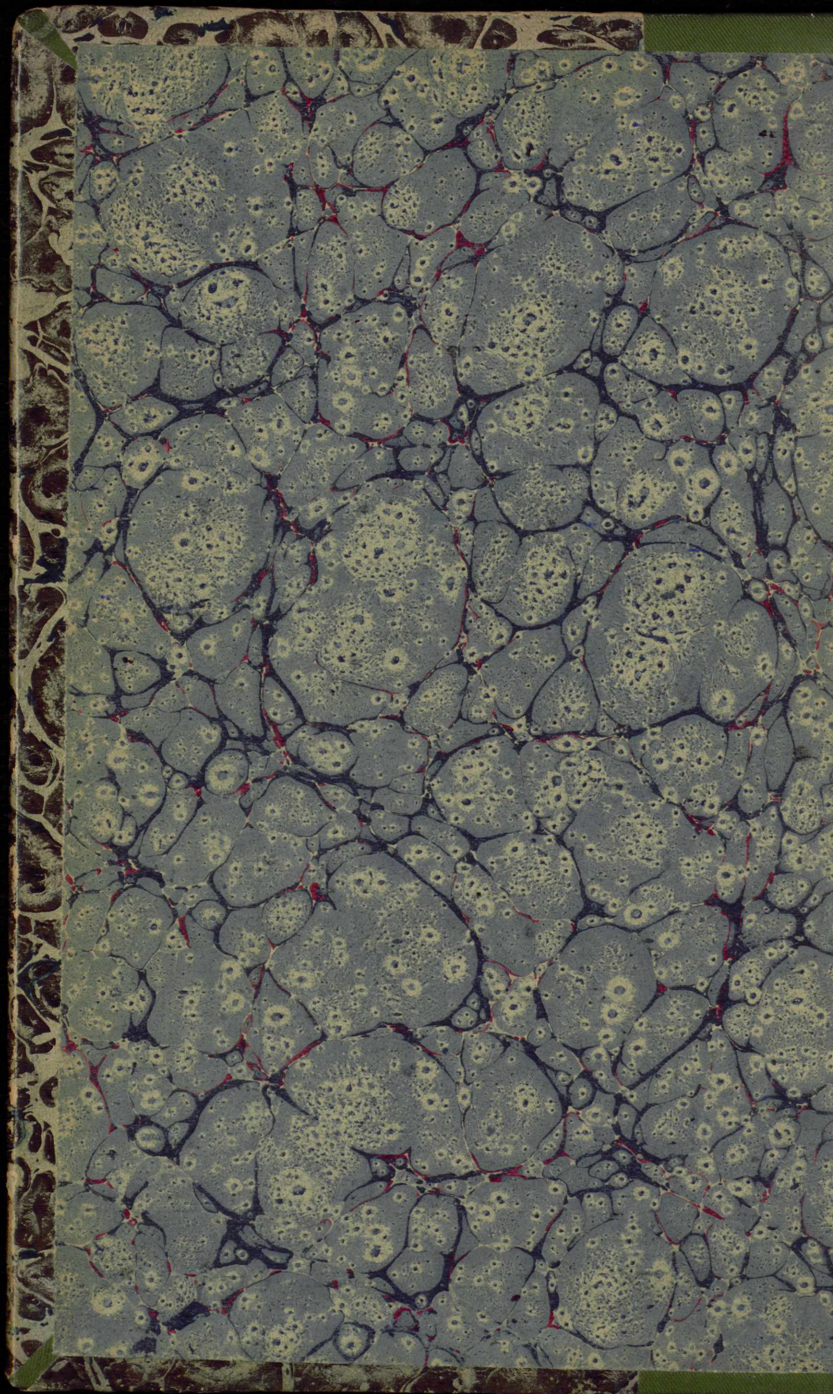
SG

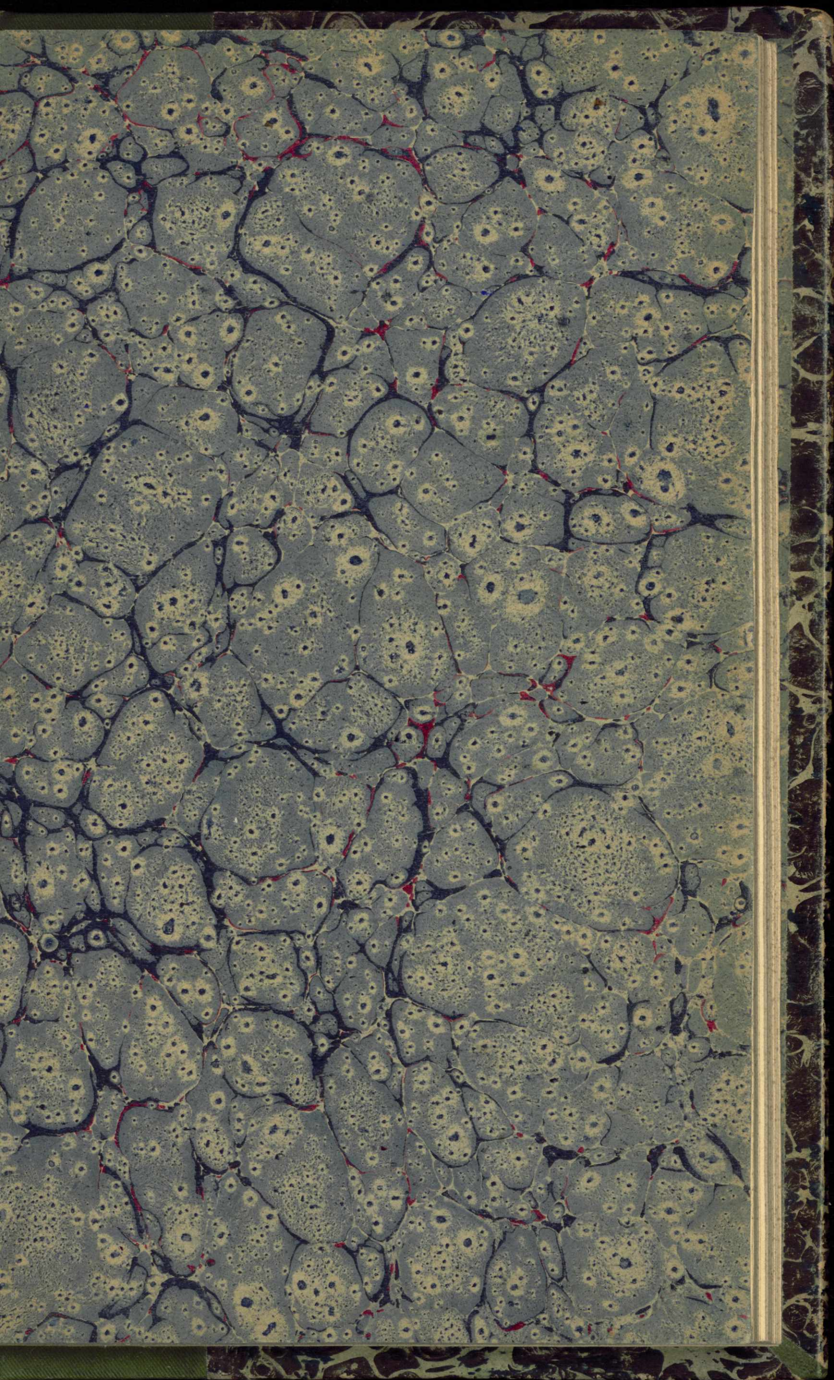
LAFERGRUNE

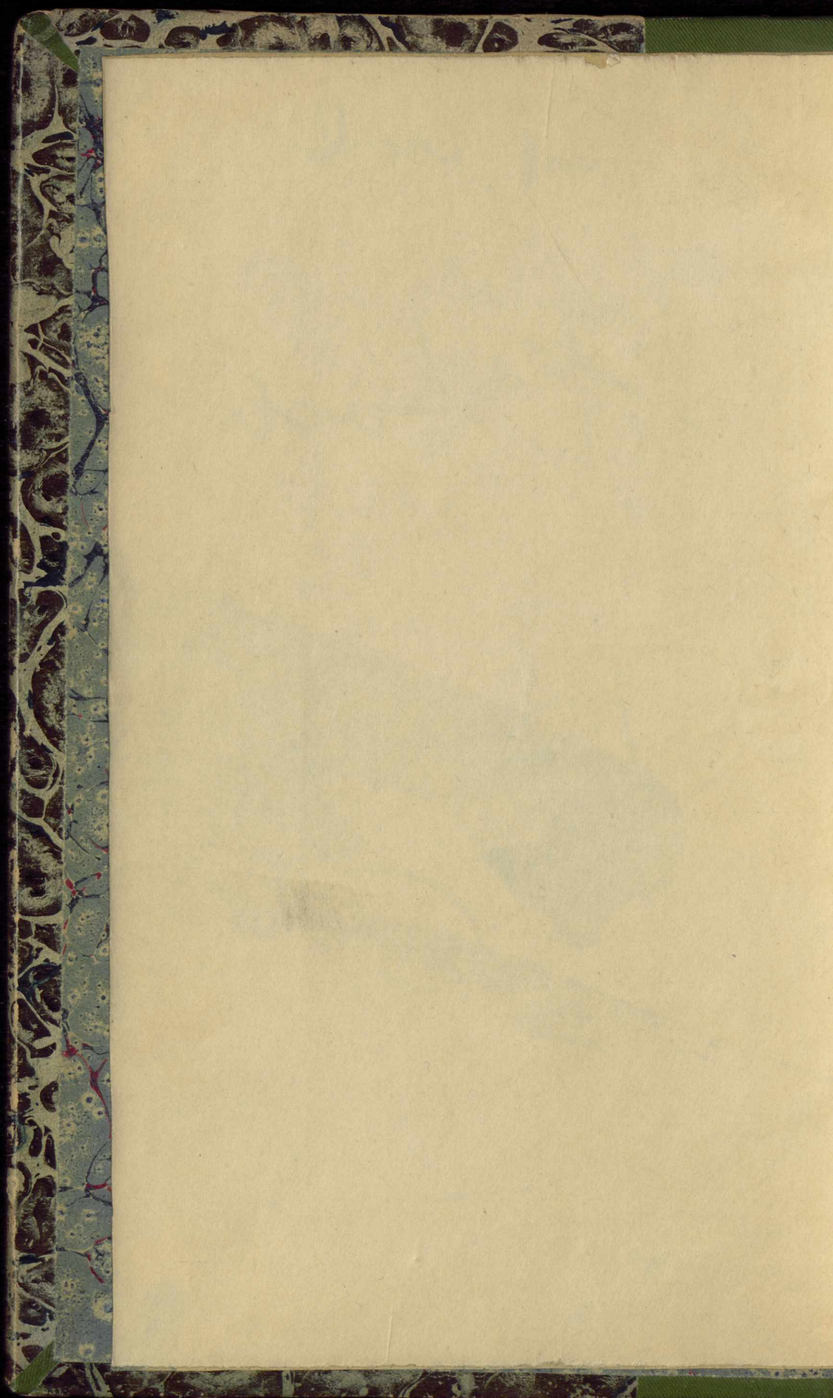

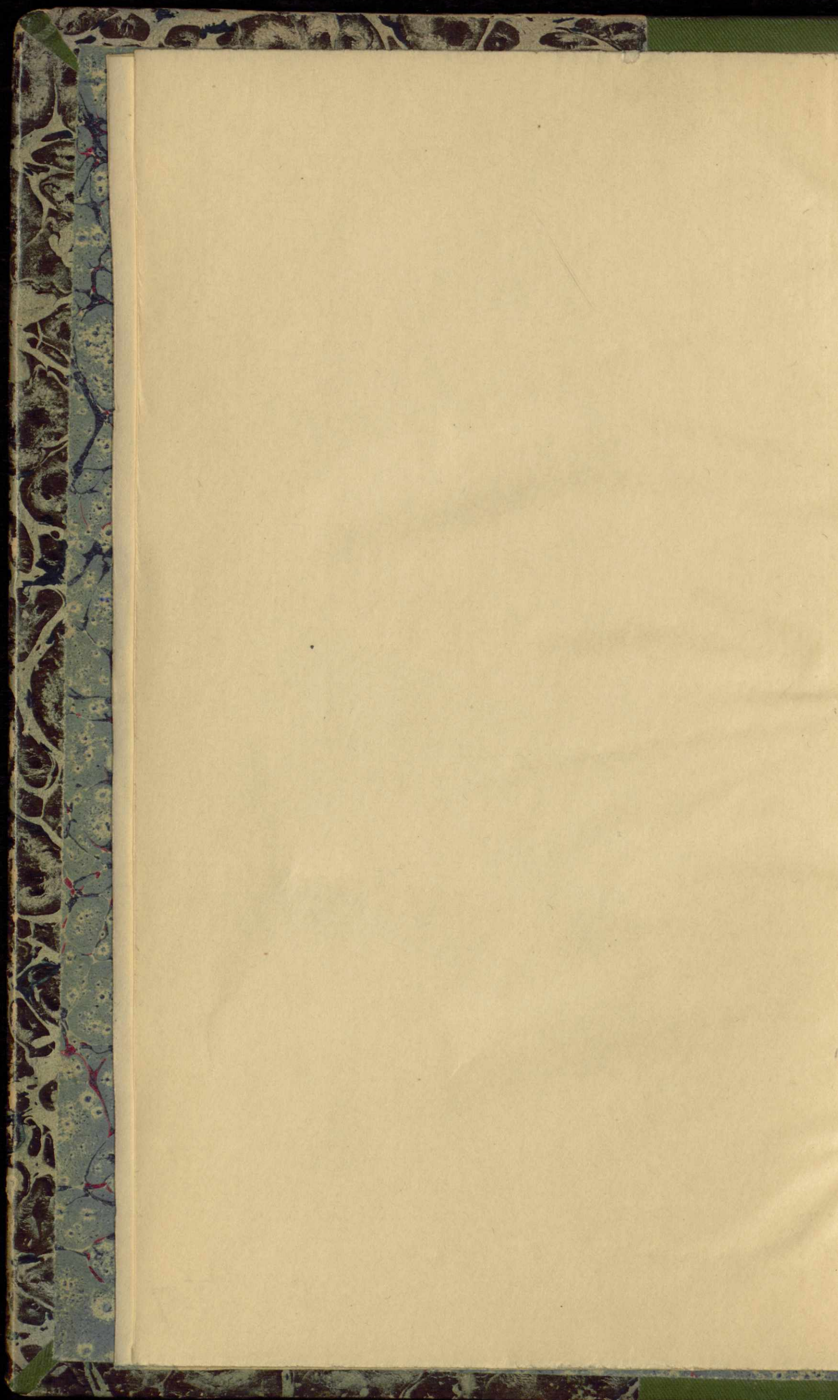

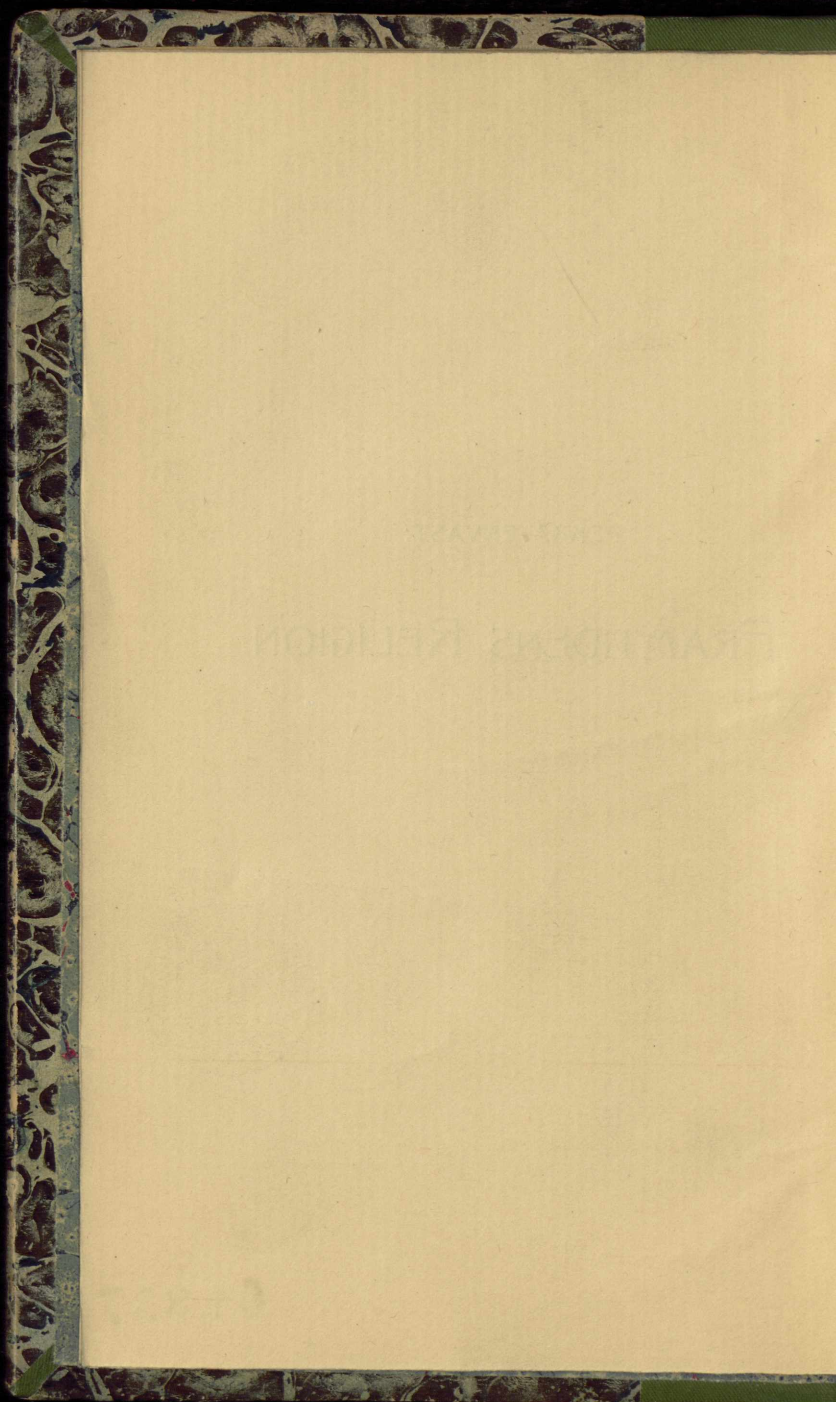

PEKKA ERVAST:

FRAMTIDENS RELIGION

FRAMTIDENS RELIGION

NÅGRA TANKAR OCH ERFARENHETER

AF

PEKKA ERVAST

STOCKHOLM
WILHELM BILLES BOKFÖRLAGS AKTIEBOLAG

STOCKHOLM
IDUNS KUNGL. HOFBOKTRYCKERI
1900

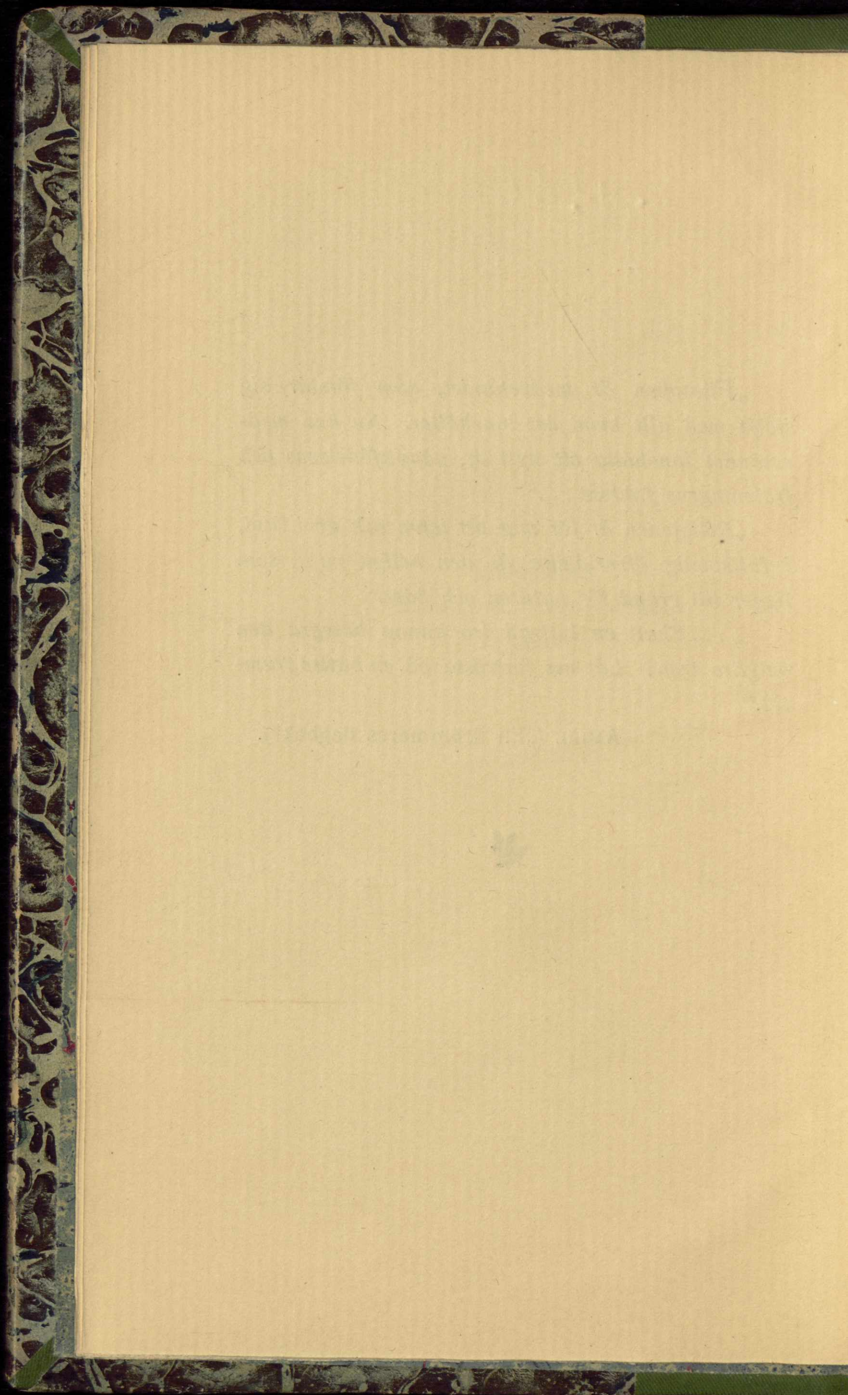
„Filosofien är medvetandet, som förstår sig själft med allt hvad det innehåller. Nu kan medvetandet innehålla ett nytt lif, pånyttfödelsens och frälsningens faktum . . .“

„Religionen är för mig att lefva och dö i Gud, i fullkomlig öfverlåtelse åt den heliga vilja, som ligger till grund för naturen och ödet.“

„ . . . Skall en luttrad tro kunna besegra den vulgära tron? Låt oss förtrösta på en bättre framtid.“

AMIEL („En drömmares dagbok“).

INNEHÅLL

Sid.

Framtidens religion 1

I. Den gamla tron 4

II. Det religiösa behofvet. 14

III. Den nya tron 24

I nattlig stillhet 43

Bref till en medlärjunge 48

Ljus från östern 66

Två framtidsmän:

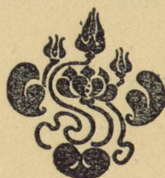
I. Jesus 84

II. Buddha 94

De tre vägarna 106

Tronarfvingen 117

FRAMTIDENS RELIGION.

FRAMTIDENS RELIGION skall icke komma till världen som en ny trosform, ett nytt system till de många den redan äger, utan fastmer skall hon spira upp som en naturlig planta ur den jordmån, hvilken redan beredts af de gamla religionerna, och växa ut till den förkroppsligade sammanfattningen af allt det högsta och bästa, vår mänsklighet under alla tider tänkt och känt inom det religiösa området. Hon skall icke uppenbara några nya märkvärdiga sanningar, men hon

skall blotta för vårt öga den eviga och enda uppenbarelse af sanningen själf, som är kvintessensen i all religion.

Framtidens religion måste emellertid till en början träda i härnad mot de gamla trosformerna. Lifvet har flyktat ur dessa, och då dess ström ånyo väller fram, bryter den sig nya banor på sin väg, ty de gamla fårorna äro ojämna och utnötta.

Hvad begära vi af religionen? Är det endast tröst i sorgen, stöd i lidandet, mod att vandra mot det stora obekanta: döden? Begära vi endast, att den skall lösa för oss problemet om tillvarons smärta genom att peka hän på den eviga glädjen efter döden? Nej, vi begära icke af religionen, att den skall bjuda oss en tro att dö på, men vi begära och fordra, att den skall gifva oss ett ideal att lefva för, ett mål att sträfva till, en förklaring öfver lifvets mening.

Den stora bristen i vår tids religion är den, att den, praktiskt sedt, sjunkit ned till en tröstarinna i tillvarons smärta. Det

är en allmän åsikt, att man icke kan veta något om lifvet i sig självt, att, såsom man säger, det praktiska lifvet en gång för alla är sådant det är med sina plikter, sina fröjder och sorger, men att lifvet i sig självt, tillvaron som sådan alltid måste förbli en olöst gåta, en mystär. Och det är religionen, som varit upphofvet till denna åsikt.

Detta är den stora bristen, ty religionen borde just lära oss, hvad lifvet är. Det är vår berättigade fordran. Religionen själf gifver oss denna rättighet, ja, hennes raison d'être ligger i erkännandet af denna rättighet.

Låtom oss undersöka saken. Låtom oss tillse, hvad det är, religionen påstår sig skänka oss, låtom oss granska det, som den i verkligheten skänker oss, och låtom oss slutligen granska vårt religiösa behofs egen natur.

I. DEN GAMLA TRON.

Huru famlande och växlande svaren än må blifva på vår första fråga, om vi med denna fråga vända oss till de troende, hvilka lärda definitioner på religionen man än under tidernas lopp kommit fram med — ett står dock, praktiskt taget, fast: religionen vill och har städse velat förkunna sanningen om människans tillvaro.

Det är lifvets gåta, som religionen gör anspråk på att lösa. Det är spörsmålet: hvilket ändamål har vårt lif? huru skola vi lefva det? som hvarje trosform städse gett sig ut för att besvara. Och hvarför skulle religionerna finnas till, om icke för att upplysa människan om de ting, som hon icke på annan väg kan vinna kunskap om? De högsta problem hafva de vågat

sig på, och i segerjubel hafva de tågat ut i världen och tillropat alla bäfvande och längtande själar: detta är problemens lösning!

Så har ock vår kristna kyrkas lära i långa århundraden påstått sig förkunna sanningen om människans tillvaro, och hon gör det än i dag. Hvad kan det då vara hos henne, som icke längre tillmötesgår våra fordringar utan gör, att allt flere bland oss småningom växa ut ur den gamla trosformen, för att måhända en dag hela världen skall lämna den, liksom fjäriln, nu ej längre larf, lämnar sin puppa — sedan vingarna vuxit ut?

Till religionen, enligt kyrkans lära, hör först och främst tron på eller försanthållandet af Guds treeniga personlighet, Kristi mandomsanammelse och död på korset, syndernas förlåtelse till följd af denna försoningsdöd o. s. v. Genom denna tro träder människan småningom i sitt inre lif i förening med Gud eller fadern, sonen och den helige ande; genom denna tro

blifver hon ock rättfärdiggjord och rentvådd inför Gud från all syndaskuld. Detta är så att säga religionens metafysiska sida.

För det andra ingår i religionen ock en yttre vandel, för hvilken vissa lefnadsregler blifvit gifna, utgörande den så kallade kristna moralen eller religionens etiska sida. Till dessa böra räknas — åtminstone är den allmänna opinionen ense därom — kyrkogången, dopet, konfirmationen, nattvarden, den prästerliga vigseln, när man gifter sig, och välsignelsen, när man bäddas i jorden. Vidare höra till den kristna etiken de tio budord, som Gud genom Moses gaf åt det judiska folket, samt de traktater och kommentarier och utläggningar, som gjorts af framstående kyrkans män under tidernas lopp.

Det första, som nu faller granskaren i ögonen, är den skarpa skillnad, som uppstått mellan metafysiken och etiken eller mellan tron och lifvet. Hvad har Guds treenighet och Kristi försoningsdöd att göra med de tio budorden? Om man än

medgåfve, att dopet, nattvarden o. s. v. stode i något slags samband med tron på Kristus, så är det likväl omöjligt att fatta, hvad denna tro har gemensamt med det hvardagliga lif, angående hvilket några moraliska förhållningsorder gifvas i budorden och dogmatiken. Just detta, att man vid sidan af tron varit tvungen att uppställa vissa etiska regler för lifvet, visar tydligt, att tron icke varit till fyllest att lösa lifvets gåta.

Den skarpa skillnaden, som gjorts mellan tro och lif, framgår ännu klarare ur ett annat förhållande, som faller granskaren i ögonen och som sammanhänger med denna skillnad. Trons innehåll har blifvit på det noggrannaste utarbetadt; i de minsta detaljer har man bestämt, hvad den kristne skall tro på och hvad han skall underlåta att tro; ja, man har till och med beskrifvit sättet för denna tros tillväxt, hvar den tager sin början och hvar den slutar. Har man nu handlat konsekvent med afseende å lifvet? Vi sågo ju, att lifvet icke omedelbart härflyter ur tron,

eftersom man ansett sig tvungen att uppställa en massa speciella bud och stadgar för detsamma, såsom dop, nattvard, konfirmation och dylikt. Men hvilket *egentligt* innehåll har man då gifvit åt lifvet?

Låtom oss ställa oss alldeles utanför det praktiska lif, i hvilket vi äro indragna. Låtom oss bortse från att vi äro fullvuxna, som fallit för världens frestelser och finna behag i dess nöjen. Låtom oss glömma, att detta så kallade verkliga lif, detta lif af fröjder och smärtor, seger och nederlag, af känslor och stämningar i oupphörlig växling — låtom oss glömma, att detta lif så indragit oss i sin trollkrets, att vi hvarken ana något annat lif eller kunna tänka oss detta lifvet annorlunda beskaffadt utan i de tysta stunderna trösta oss med tron, att härefter allt är slut eller att först bortom grafven det verkliga lifvet vidtager. Låtom oss förgäta, att vi redan äro midt uppe i lifvets plikter och att det för oss är af nytta, att religionen vid sidan af tron framhåller nödvändigheten af vissa mora-

liska gränser, hvilka vi i vår vandel ej böra öfverskrida. Låtom oss bortse från allt detta och i stället tänka oss en yngling med en sanningsälskande och religiös natur, obekant med lifvet, men i beråd att träda ut däri.

Han skall då tvifvelsutan göra sig den frågan, som hvarje djupare anlagd människa gör — frågan, hvad lifvet är och huru han skall lefva det. Tvifvelsutan skall han ock söka svaret, där han instinktmässigt väntar sig finna det: uti religionen. Hvad förtäljer honom då den tro, han inhämtat sedan sin barndom? Gud skapade människan; den första människan föll i paradiset, du är en afkomling af henne; följaktligen hvilar hennes synd öfver dig, och du vore förtjänt af den eviga döden, därest icke Gud i sin allgodhet försonat din skuld genom sin martyrdöd på korset; nu då du är frälst, behöfver du blott tro för att i stället för döden vinna det eviga lifvet.

Vår yngling häpnar. Han står vid lifvets portar, men på sin fråga får han ett

svar ur grafven. Han som lefver och spörjer, hvad *lifvet* är, uppmanas att *tro* för att icke dö.

Godt och väl! utropar han, men jag ser ju, att detta kroppsliga lif icke utfylles med blotta tron. Icke kan jag väl endast tro dagen i ända — något måste jag väl dock göra! Men hvad?

Gå i kyrkan, gå till nattvarden, mörda icke, stjäl icke, gör icke hor o. s. v., o. s. v.

Från detta svar vänder han sig bort med häpnad och ovilja. Han inser det grunda och ytliga i denna lära, hvilken talar till människor, som äro midt uppe i lifvets olika förhållanden, men icke till honom, som ännu ej inträdt däri. Han inser, att denna lära med alla sina noggranna föreskrifter angående vissa detaljer i den kristliga vandeln alls icke gifver honom något högt och stort och skönt mål att lefva för — i trots af dess tal om frälsning och evig salighet.

Hvad skall han nu göra? Skall han, i likhet med de flesta sina föregångare, utan

betänkande kasta sig in i lifvets hvirfvel för att möjligen där finna den lösning på gåtan, han väntade men icke erhöll utaf sin gamla tro? Eller skall han äga mod att söka svaret i sitt eget inre — har han förmåga därtill?

Den kristna läran äger nog, sådan den predikas af kyrkan, äfven ett positivt bud, ett bud, mäktigt att gifva lifvet ett innehåll, nämligen Kristi bud: du skall älska Gud öfver allting och din nästa såsom dig själf, men detta bud har icke genomsyrat det kristliga lifvet, det har icke blifvit det enda viktiga för kyrkans religion. Orsaken därtill är ej svår att upptäcka; den ligger uti lärans eget metafysiska innehåll.

Kyrkans tro tager bort allt värde från det närvarande lifvet. Om den predikar kärlek till nästan, så sker det på ett matt, innehållslöst vis, som icke hos åhöraren uppväcker någon djupare föreställning om denna kärleks vikt och betydelse, helt enkelt emedan den enligt denna troslära endast uppträder som ett bihang till tron.

Kyrkans tro är icke en tro om detta lifvet, utan en tro på ett kommande. Det närvarande är endast en förberedelse till det bortom grafven vidtagande eviga. Det närvarande är en jämmerdal, det eviga är den sanna verkligheten. Kärleken här har ingen betydelse i och för sig, den är endast ett af de sekundära villkoren för saligheten. Hvad är naturligare, än att genom denna lära kärleken förlorar — om icke sin tjuskraft — åtminstone sin bindande kraft? Lifvets mål (ehuru det sannerligen ej är på sin plats att tala om ett mål för *lifvet*) är den efter döden följande eviga saligheten, och den troendes begär riktas helt naturligt på detta mål. Som första villkoret för detsammas uppnående utgöres af den rätta tron, kommer den kristnes kristendom att hufvudsakligast förläggas uti tron, och alla mindre väsentliga villkor blifva endera åsidosatta eller ock uppfyllda utan kraft och lifsglädje. All religiös betydelse glider bort ur det lefvande lifvet, och människan framsläpar det uti liknöjd-

het eller kastar sig in i dess vimmel för att döfvas af bullret och oron däri.

Sålunda gäckar oss den gamla tron med alla sina löften. Hon löser icke tillvarons gåta för oss, hon svarar intet på det närvarande ögonblickets trängande behof. Vi vandra i samma mörker som förut; det ljus, som vi trodde oss finna, funno vi ej. Hvad är då religionen? Finnes det någon verklig lifsreligion?

II. DET RELIGIÖSA BEHOFVET.

Ännu tydligare framgår religionens verkliga uppgift ur en undersökning af det religiösa behofvets natur. Denna natur fordrar nämligen ovillkorligen en lösning af lifvets gåta.

De varelser, som i den oss omgifvande synliga naturen stå oss människor närmast, äro djuren. En så stor likhet i lifsvillkor råder mellan dem och oss, att zoologerna uti sina klassifikationer ännu icke funnit en mera passande plats för sig själfva och oss än första rummet på däggdjurens rangskala. När därför vi människor skola behandla ett spörsmål, som på det närmaste berör vårt eget lif, är det helt naturligt,

att vi se efter, om våra bröder djuren möjligen kunna sägas redan hafva löst detsamma.

Hvilket är nu deras förhållande med afseende å religionen? Kunna vi iakttaga de religiösa fenomenen äfven i djurens själslif? Svaret härpå ligger nära till hands. Vi äro alla ense därom, att djuren icke hafva någon religion, att de aldrig visa spår af religiös längtan, religiös hänförelse eller religiös andakt.

Häraf kunna vi sluta, att människan i detta afseende höjer sig öfver eller åtminstone skiljer sig från djuren. Nu är det en gammal och känd sak, att igenkänningstecknet på människan, det som faktiskt ställer henne utanför djurvärlden, är förnuftet*. Det är därför tydligt, att det re-

* Ordet „människa“ härleder sig ursprungligen från en sanskritrot „man“, hvilken betyder „tänka“; „manas“ är tankesinnet eller förnuftet, „manashya“ är människan; det latinska „mens“ härleder sig från „manas“ och har samma betydelse, likaså det engelska „mind“. Vi se, att de gamla arierna visste, hvad namn de gåfvo åt homo sapiens.

ligiösa behofvet, som är människan eget, står i nära samband med hennes förnuft.

Hvad är i själfva verket människans förnuft? Det empiriska förståndet är det icke; äfven djuren visa öfverraskande prof på klokhet och sinnesnärvaro. Icke heller är det talförmågan eller den samhälleliga driften eller skönhetssinnet, ty allt detta hafva ock djuren, om ock i lägre grad. De meddela sig med hvarandra på sitt vis, de ordna sig i samhällen och stater, som t. o. m. föra krig mot hvarandra; inom vissa fågelarter visa honorna en utpräglad förkärlek för den vackraste och ståtligaste hanen.

Människans förnuft är något högre än allt detta. Det nöjer sig icke med de yttre fenomenen, med verkningarna blott, det höjer sig upp till orsakernas värld. Förnuftet är icke iakttagaren, det är tänkaren. Förnuftet konstaterar icke, det frågar. Hvarför är det så och så, hvad är orsaken till detta? — se där förnuftets valspråk. Dess

väsen är att spörja, att vilja begripa, att begära kunskap.

Huru yppar sig nu detta förnuft i det dagliga lifvet? Först och sist i människans obetvingliga åtrå att fatta och förstå allt, som berör hennes medvetande. Hon plågas af det, som hon icke begriper; hon reser sig upp emot det; hon vill gärna kalla det osant, overkligt. Med hvilken lycklig känsla uttalar hon icke däremot de små orden: „ah, jag förstår!“ Det är sitt förnuft, sin mänsklighet, som hon tillfredsställt.

Förnuftets kraf framträder dessutom alldeles särskildt i hvad vi kalla den vetenskapliga och den filosofiska driften. Hvari bestå de? Den vetenskapliga driften är människans håg att fatta lagarna för den fenomenella tillvaron. Man icke endast iakttager och samlar material, man ordnar och klassificerar det iakttagna och söker upptäcka de bakom liggande orsakerna, dem man benämner lagar. Människans filosofiska drift åter är hennes håg att speku-

lera och tänka icke endast öfver det, hon empiriskt vet, utan ock öfver det, hon icke vet, eller med andra ord att från det kända genom logisk tankeverksamhet leda sig ut till det okända för att dymedels upptäcka och förstå de yttersta lagarna eller den yttersta lagen för allting.

Den djupaste och fullaste uppenbarelsen af det mänskliga förnuftet är dock den, hvarmed vi nu skola sysselsätta oss.

Enligt naturens ordning intager människan liksom hvarje annan varelse en viss ställning i universum. Hon finner sig såsom en individ i en värld af lefvande väsen, såsom en del af ett omätligt helt, såsom ett medvetenhetscentrum, filosofiskt taladt, bland tusen andra medvetna centra. Hon tvingas af ödet eller nödvändigheten att lefva sitt lif och måste på något vis finna sig till rätta däri.

Då drifver henne förnuftet att tänka öfver sin ställning. Hvarför är jag till, i hvilket förhållande står jag till allt detta öfriga omkring mig, hvad har jag här att

göra? Hon spörjer detta icke af vetenskaplig nyfikenhet, icke af filosofisk ifver, utan emedan hon står inför lifvets verklighet och icke kan handla annorlunda.

Hvarken vetenskapen eller filosofien kunna heller gifva henne det svar, hon äskar. Hvarför icke?

Emedan hon vill hafva kunskap om lifvet och de icke äga sådan. Vetenskapens hopp är, att den en gång skall hafva utforskat allt och därigenom veta allt, filosofiens diktan och traktan är att redan nu på grund af det utforskade och kända bilda sig en uppfattning om det hela, men den erkänner själf, att dess slutledningar ej äro absoluta, ej bära visshetens insegel.

Men med dylika svar kan den spörjande människan icke låta sig nöja. Det är icke filosofiska teorier, hon begär, icke heller den trösten, att i en ideell framtid mänskligheten kanhända vetenskapligt skall hafva löst gåtan. Hon har aktning nog för sig själf att räkna sitt eget jag med bland dem, som utgöra mänskligheten, och inser

icke, hvarför hon och med henne millioner skola svälta i brist på kunskapens bröd, för att andra en gång måtte vinna det helt. Ja, till och med om det alls icke vore henne och hälften af mänskligheten förunnadt att vinna denna kunskap, så skulle hon föredraga *vissheten* om sin olycka framför att lefva i ovisshet — och då vore ju gåtan löst negativt.

Ty hon begär kunskapen nu.

Det är som när en skolgosse får sig förelagdt ett matematiskt problem. Det hjälper honom icke långt, om han vet, huru siffror skola skrifvas, eller om han förlorar sig i filosofiska spekulationer angående lösningen af matematiska uppgifter i allmänhet; utan det som han nödvändigt måste besitta, är kunskapen om, huru just detta problem skall lösas.

På samma sätt är det heller icke nog för människan, när hon ställer sig ansikte mot ansikte med lifvet självt, att kasta sig in i vetenskapliga undersökningar om hvarjehanda detaljer eller att sätta sig ned att

filosofera öfver de olika förhållanden, i hvilka hon möjligen befinner sig till den henne omgifvande världen; utan gäller det för henne att på ett praktiskt vis få lifvets gåta själf löst. Det är icke endast tanken, som skall tillfredsställas, det är också viljan. Det är icke endast fråga om hvad hon skall tänka om lifvet, utan det är också fråga om hvad hon skall göra däraf.

Detta är nu den allt öfverväldigande religiösa driften hos människan, och den har följaktligen, äfven den, sitt upphof i hennes förnuft.

Kanhända alla icke äro ense om denna uppfattning af det religiösa behofvet. Orsaken härtill ligger emellertid icke uti denna uppfattning själf, som utan tvifvel är den riktiga, utan däruti, att hos de flesta människor den s. k. „religiösa känslan“ är fördunklad.

Vi sågo redan på tal om den gamla tron, att religionerna vilja tillmötesgå människans behof af kunskap om lifvet genom att för henne förklara dess mening. Här-

med låta de flesta människor nöja sig och skjuta sålunda alla sina förnuftigt religiösa känslor åsido såsom farliga och onyttiga tvifvel. De komma aldrig till medvetande om att deras religiösa behof i själfva verket innebär ett kraf att *veta* hvad lifvet är, icke att *tro* på en teori därom, huru sann den än må vara, och de vandra sålunda omkring i ett ständigt halfdunkel likasom sofvande, hvilka ännu ej vaknat upp till dagens ljus; och likasom dessa äro de själfva ej medvetna om sitt tillstånd.

Det finnes andra, som nog icke blindvis emottaga den tro, man erbjuder dem, men som heller icke lyssna till förnuftets röst så att säga på religiöst vis utan låta sig tillfredsställas af ett logiskt tankesystem eller några vetenskapliga fakta och sålunda gå miste om den lösning på lifvets gåta, som endast på religionens väg kan erhållas.

De äro därför jämförelsevis få, hvilka nå full klarhet med afseende å sina egna behof såsom förnuftiga och tänkande väsen. Men för dem, som genom oförskräckt inre

arbete vaknat till insikt om sanna förhållandet, står det fast, att människans religiösa längtan är detsamma som hennes förnuftiga behof att veta, hvad lifvet är och hvad hon har här att göra.

III. DEN NYA TRON.

När vi nu på grund af det föregående vilja uppdraga en konturteckning af religionen, sådan den tvifvelsutan i en framtid kommer att gestalta sig, kunna vi först anställa följande jämförelse mellan den gamla och den nya tron.

Den gamla tron tillropar människan: du har ej skapat dig själf, du både ser med ditt förstånd och erfar i din själ, att du är beroende af en högre makt, Gud; du skall därför ständigt vandra i ovisshet och ängslan, om du ej lyssnar till mina ord och tror på hvad jag säger dig. Men tror du, så vinner du frid. Den gamla tron inser och erkänner människans medfödda religiösa behof, men i stället för att

klargöra för henne, hvari det består, insöfver den henne i okunnighetens dvallika lugn.

En undersökning af den religiösa driftens natur har emellertid visat oss, att allt slags nedtystande af dess kraf är både orätt och människan ovärdigt, i det att ett sådant förfarande förkrymper människans själfva mänsklighet; den visar oss, att den religiösa längtan, långt ifrån att begära en tro, begär kunskapen om lifvet, ity att den liksom alla människans andliga drifter har sitt ursprung i hennes högre förnuft, hvars väsen är att vilja veta.

Den nya tron manar därför: träd ut ur dunklet i dagens ljus, människa, och igenkänn ditt eget sanna väsen! Du är en förnuftig varelse, och som sådan är ditt djupaste behof att förstå dig själf, ditt lif, ditt förhållande till allt det, som icke är du, det må då kallas Gud, värld eller hvad som helst. Ödet binder dig icke vid okunnigheten. Skall du då varda andras slaf, du som är född konungason genom ditt

gudaborna förnuft? Nej, statt upp och tag vara på din förstfödslorätt!

Detta är den första dogm, som skall predikas af framtidens religion, den första trosartikel, som af alla dess anhängare måste godkännas. Att inse, att människan såsom ett förnuftigt väsen icke kan lefva utan sanningens kunskap, är det första steg, lärjungen måste taga på den nya trons väg. I och med detta steg är det religiösa behofvet framdraget i ljuset. Ifrån att hafva varit en dunkel och omedveten känsla har det förvandlats till en förnuftig och självmedveten vilja. Människan ser, hvad hon behöfver, och förenar sin vilja med behofvet. Följden blifver, att hon söker uppnå sin viljas mål.

Hon spörjer: i hvilket förhållande står jag då såsom ett förnuftigt väsen till allt det, som icke är jag själf? Och så söker hon sanningens kunskap. Sökandet är den nya religionens lösen; finnandet är dess mål, dess krona, dess sälla lön.

I vår tid säges det, att ett sådant mål

är själfviskt, att människan har mycket närmare plikter att tänka på än att blott söka sanningen. Sådana ord skola af ingen i framtiden yttras, ty de bero på vår missuppfattning af förhållandet mellan religion och vetenskaplig forskning. Den senare kan gå sida vid sida med själfviskheten, ty den griper icke in i det moraliska lifvet. Sinnena iakttaga, minnet antecknar, förståndet gör slutledningar. Den vetenskapliga nyfikenheten är oberoende af medlidande med det lefvande; den kan leta efter lifskraftens upprinnelse äfven vid vivisektionsbordet. Men den religiösa forskningen kan aldrig leda till själfviska, d. ä. oförnuftiga handlingar. I framtiden, då man vet, hvad det vill säga att söka sanningen, skall man öfver hufvud taget icke mera tala om själfviskhet eller osjälfviskhet; man kommer blott att göra åtskillnad mellan människor, som fylla sin plikt som förnuftiga väsen, och sådana, som försumma den.

I själfva verket skall den nya religionens andra trosartikel kasta ljus öfver

denna fråga genom att beröra det, som man i våra dagar kallar förhållandet mellan tro och lif. I den gamla religionen äro dessa åtskilda, utöfva blott en växelverkan på hvarandra men bilda ingen organisk enhet. I den nya tron finnes ingen skillnad mellan tro och lif. Man talar där alls icke om tro och lif, eller ock använder man orden som synonymer.

Att söka sanningen är i sig själf både tro och lif, ty det är en ständig förtröstan på förnuftets gudomliga kraft och en ständig rörelse i riktning mot målet. Någon slags moral för lifvet behöfves ej, ty sökandet själft är den moraliska akten. Och *det* är en moral, som vår tid alls icke känner till.

De flesta människor kasta sig i händerna på den vetenskapliga nyfikenheten i stället för att hörsamma det religiösa krafvet (helt enkelt emedan man ej underrättar dem om, hvari detta kraf består) och söka förstå lifvet genom att praktiskt studera det i dess fenomen; med andra ord, de

falla genast offer för alla sin lägre naturs frestelser utan en tanke på att det kunde och borde vara annorlunda.

Den nya tron skall däremot undervisa lärjungen i det rakt motsatta förfarandet. Som sökandet efter sanningen är hans tillvaros plikt, får det icke gifva rum för handlingar, stridande mot detta sökande; och eftersom det samma är en akt af hans förnuft, kan det icke gifva upphof åt handlingar, som icke äro förnuftiga. När är en handling oförnuftig? När man icke känner dess orsak, motivet. Lärjungen bör därför ej låta leda sig af motiv, hvilkas orsak, d. ä. förnuftighet, han ej känner, han bör ej blindt följa sina kroppsliga lidelser och begär, utan tygla allt med kraften af sitt förnuft. Skulle han falla offer för dem, så må han erkänna sitt fall och ej däraf låta sig förvillas i sitt sanningssökande. Den nya tron är en etisk kamp från början till slut, dock icke en högljudd och förtviflad, utan en glad och segerrik kamp i det tysta.

Vår tids kyrkliga religionslärare förkunna kärleken till nästan såsom ett gudomligt påbud, men som de hvarken för sig själfva eller andra våga klargöra dess förnuftighet, än mindre utdraga dess konsekvenser, förlora de sig i mer eller mindre känslosamma utgjutelser och förmaningar. Världen hyllar heller icke i sitt lif människokärlekens principer.

Helt annat blir förhållandet i den nya trons tidehvarf. Då säger människans erfarenhet henne genast, att hon icke är ensam i lifvet, icke ensam om dess plikter, och hennes förnuft tillägger, att om hennes uppgift är att vandra sanningens väg, så är det ock alla hennes medmänniskors; att om hennes rättighet är att söka kunskapen om lifvet, så tillhör samma rättighet äfven hennes bröder.

Följden är, att dessa likformiga rättigheter icke få råka i kollision med hvarandra. Jag får icke ställa mitt sociala lif så, att jag därigenom hindrar andra i sökandet efter sanningen. Den sociala frågan

måste med andra ord lösas i socialistisk riktning — ehuru med en annan utgångspunkt — på det att alla samhällets medlemmar må beredas tillfälle att fullfölja den andliga lifsuppgiften i mån af sina krafter och sin förmåga.

Icke heller får jag i mitt enskilda lif handla så, att jag därigenom lägger hinder i vägen för andras utveckling. Att bereda lidande åt min nästa bör jag afhålla mig ifrån; ty lidandet drager uppmärksamheten från arbetet och kvarhåller densamma vid den lidandes egen person. Tvärtom bör jag städse ihågkomma, att mitt mål ock är alla mina bröders och att vi äro satta här att samarbeta. Allt som kan bidraga till uppnåendet af det gemensamma målet, må därför utgöra innehållet i mina handlingar. Att sprida frid omkring mig, att hjälpa min nästa, när så jag kan, att trösta honom under sökandets svårigheter — dessa äro naturliga yttringar af min människokärlek, som icke har sin rot i en uppflammande känsla utan i det förnuftiga pliktmedvetandet.

Sådan är den nya religionens andra trosartikel. Människans *lif* är icke en sak, som kan skiljas från *tron* och gå sida vid sida med den; ja, man kan ej ens säga om lifvet, att det bör öfverensstämma med tron. Utan tron och lifvet äro samma ting, så att där tron finnes, där finnes ock lifvet.

Slutligen skall den tredje och sista trosartikeln afgöra frågan om kunskapen själf. Den första visar utgångspunkten, den andra beskrifver vägen, den tredje låter oss skönja slutmålet. Människans förnuft kan nämligen a priori bestämma arten af den lifskunskap, som ensam förmår frälsa henne från okunnighetens mörker; och det säger, att denna kunskap icke får göra någon åtskillnad mellan sitt innehåll och sitt uttryck. Redan under sökandet efter sanningen äro tron och lifvet ett; huru skulle, efter finnandet, vetandet och lifvet vara två ting?

Den religiösa (sanna) kunskapen om *lifvet kan icke* vara blott empirisk, icke heller blott en förståndsvisshet. Jag kan

empiriskt veta en sak och likväl ljuga, jag kan tänka mångt och mycket i en fråga och likväl icke tro på min tanke, så att jag handlar därefter. Dylika möjligheter måste vara uteslutna från kunskapen om sanningen. Den kan icke vara en leksak, som man kastar i skräpvrån, när man är mätt därpå. Människan kan icke äga verklig kunskap om lifvets lag utan att lefva därefter. I annat fall vore hon större än lifvet, mäktigare än sanningen, och då skulle det gifvas två absoluta makter, som stridde om herraväldet — en absurditet.

I självfva verket ligger den empiriska kunskapens och förståndsvisshetens kännetecken däri, att de bibehålla tudelningen mellan människan såsom vetande subjekt och föremålet för hennes vetande, så att det är henne möjligt att efter behag handskas med sin kunskaps objekt. Men de faror, en dylik frihet skulle medföra, kunna icke förefinnas vid den sanna kunskapen om lifvet. Dessa faror finnas ej mera till, när tudelningen är upphäfd, när männi-

skan ej mer står såsom subjekt gentemot lifvet som objekt.

Men när sker detta, och huru är det möjligt?

Det vore alls icke möjligt att vinna en sådan kunskap, därest nu lifvet i verkligheten vore någonting utanför människan. Det finnes visserligen ett lif utanför henne, gentemot hvilket hon kan träda i subjektsförhållande. Det är lifvet omkring henne, det som lefves af andra. Men det lifvet är icke verkligt för henne, det är icke hennes lif, det är icke detta, som det för henne gäller att hafva kunskap om.

Faktum är i själfva verket, att hvar människa äger lifvet självt, att hvar människa är en uppenbarelse af lifvet. Icke utanför, utan inuti människan finnes det sanna lifvet.

Och därför är kunskapen om lifvet, när den nås, icke ett vetande i hjärnan med lifvet som objekt, utan en medveten uppenbarelse i hela människan af lifvet självt; en kunskap, som sammansmält

den vetande med föremålet för hans kunskap och gjort af båda ett lefvande medvetande.

Från och med den dagen är människan ett förkroppsligande af sanningen. Hon har blifvit befriad från okunnighetens sista fjättrar, hon är nu ett villigt och medvetet verktyg i den stora Lagens hand, den lags, som leder allt lif och all utveckling. Härlig står hon där, en personlig gud, med makt och rättighet att säga: jag har öfvervunnit världen — jag är sanningen. Den fullkomnade människan är hon, världsprocessens förverkligade ideal, årtusendenas lefvandeblifna dröm...*

Huru väsentligt olik vår närvarande lära skall icke framtidens religion gestalta sig! Intet färdigt trossystem kommer där

* Erfarenheten går här hand i hand med det förnuftiga tänkandet. Redan vid de första stegen på sanningssökandets väg vinner människan en inre andlig upplysning, i hvars ljus hon skådar sin bestämmelse och det härliga mål, hon en dag skall uppnå. Jfr härmed de följ. uppsatserna, synn. „Bref till en medlärjunge“.

att bjudas den längtande själen, endast en vink skall man gifva, huru denna själ må lära känna sig själf, — en uppmaning åt henne att, litande på sina egna gudomliga krafter, störta sig ut i det obekanta för att där vid ljuset af sitt eget förnuft finna den frid och den sanning hon söker.

När den dagen skall randas, då denna religion skall hafva eröfrat mänsklighetens hjärta, det är omöjligt att spekulera öfver. Mänskligheten är en ofantlig familj, och medlemmarna i familjen äro af olika ålder. Den ene är fullvuxen, medan den andra ännu leker med dockor. Skola de någonsin alla blifva lika visa? Men säkert är, att de, som vuxit från barndomens leksaker — de må vara få eller många — skola hylla „framtidens religion“, såsom fallet alltid varit med människor, hvilka hunnit en sådan grad af andlig utveckling.

Låtom oss nu slutligen föreställa oss samma yngling, som vi förut tänkt oss, färdig att träda ut i lifvet, åter spörjande, hvad lifvet är, och denna gång sökande

svaret ur den nya tron. Hvad lär honom då hans religion? Se ditt eget själf utan fruktan i ögonen, säger den; hvilka böjelser du än må besitta, erkänn dig vara ett förnuftigt väsen. Såsom ett förnuftigt väsen är det din åstundan och din plikt att veta sanningen, och mins, det är du själf, som skall veta den. Det hjälper dig ej, om hela världen vet den, men ej du själf. Begär därför ej lösningen af mig, men begär hjälp och råd. Nu säger jag dig: sök den sanning, som du ännu icke vet, lef sanningssökarens enkla, ärliga och rena lif. Afhåll dig från allt, som icke främjar din uppgift, och glöm ej, att också dina bröder hafva samma ändamål med sitt lif. Var broderlig emot alla, tag lärdom emot af den, som är visare än du, gif lärdom åt den, som är svagare i kunskap än du. Stå ödmjuk inför tillvarons sfinx! Ej med öfvermod, utan med vördnad och andakt skall du nalkas det allraheligaste, lifvets stora mystär.

Och ynglingen känner, huru det häf-

ver sig i hans barm vid de mäktiga orden. Allt ädelt i hans själ väckes upp, och han skådar i hänryckning det strålande mål, som vinkar i fjärran.

Ännu står han blott vid lifvets portar. Men i gyllene skrift glänser öfver dem den store lärarens ord:

Klappa på, så varder det dig upplåtet,
Bed, så skall du få,
Sök, så skall du finna.

Och ynglingen fylles af hoppets kraft. Han ser i en vision det tempel, som döljes bak lifvets väldiga portar. Han ser, hur ur det templet träda ut alla de, som om sig själfva kunnat säga: vi hafva sökt — vi hafva funnit.

I NATTLIG STILLHET.

Hög hvälfde sig himlen i nattens stillhet, och tusen stjärnor tindrade på dess dunkla fäste. Inunder låg den vida heden, badande i månens silfversken, och resliga palmer kastade sina mörka skuggor öfver den skimrande marken.

Där borta stod ett litet hus, till hälften undanskymdt af lummiga olivträd. Inne i huset vid det öppna fönstret sutto två män, den ene med ett mildt och fridfullt anlete, den andre med ett utseende, som uttryckte oviss och orolig längtan.

— Jag säger dig, talade den förre med böjlig och klangfull stämma, — att om icke en människa varder född på nytt, så kan hon ej ingå i Guds rike... Hvi är din tro så svag? Kan du ej hysa förtröstan till mina ord?

— Mästare, genmälde den andre undvikande, — förklara mig, hvar Guds rike är. Fariséerna lära, att det är i uppståndelsen på den yttersta dagen, då människorna skola uppväckas från de döda. Lär du på samma vis?

— Skulle du lyssnat till mina ord, när jag svarade fariséerna, så sporde du det icke nu... Icke kommer Guds rike med utvärtes åthäfvor. Icke kan man säga om det: se här eller se där, ty Guds rike är invärtes i människan. Att ingå i Guds rike är att undfå sanningens ande och veta all visdom.

— Herre! utbrast den sökande lärjungen, — mycket ville jag våga för att vinna kunskap om sanningen. Lär du mig; för den skull har jag sökt upp dig nu i

nattens tystnad. Jag vet, att du är sänd till lärare, ty de tecken, som du gör, kan ingen göra, om ej Gud är med honom.

— Än en gång säger jag dig, svarade den andre mildt, — att därest du icke går ut ifrån din gamla människa och födes på nytt, så kan du ej ingå i Guds rike.

— Hvad menar du, Mästare? Skall jag, som är gammal, födas ånyo? Men inte kan jag väl om igen gå in i min moders lif och födas?

Mästaren satt tyst en stund och betraktade sin lärjunge med förebrående kärlek. Därpå sade han:

— Hvi förstår du mig så, som om jag talade i kroppsliga ting? Du är dock en mästare i Israel och borde veta, att anden ger lif, icke bokstafven. Det som är födt af kött, det är kött. Men människan är icke kött allenast, hon är ock ande, och det är hennes ande, som skall födas af Anden. Förundra dig nu icke öfver att jag sade dig, att människan skall födas ånyo. Ty fastän hon är en ande alltifrån

köttets födelse, så bor icke sanningens ande uti henne, förrän hon födes på nytt af den Ande, som icke är hennes, icke är din eller min, utan i frihet går hvart den vill.

— Sant talar du, Herre, genmälde lärjungen ödmjukt, — sanningens ande bor icke uti mig, ty min kunskap är ingen. Men huru skall jag undfå den?

— Bed, så varder den dig gifven. Har du icke hört, att jag sagt, att den som vill ingå i Guds rike, han skall klappa på? Och sannerligen, det varder honom öppnadt.

— Mästare, jag plågar dig med mina frågor, men mitt förstånd är svagt...

Vid dessa sina ord fick den stackars sökande af mannen med det milda anletet en blick så full af förståelse och kärlek, att han kände den som en sång i sitt hjärta och var färdig att falla på knä för att kyssa den andres mantelfåll.

— Du själf är plågad, Nikodemus, talade mästaren, — du som ännu oroas af tvifvel, icke jag, som har frid. Spörj du;

för den skull är jag kommen till världen, att jag skall vittna för sanningen.

Då frågade lärjungen uppmuntrad:

— Du sade, att för att ingå i Guds rike och vinna sanningens kunskap jag skall bedja och klappa på. Herre, af hvem skall jag bedja och hvar skall jag klappa på?

— Invärtes i dig är Guds rike, på ditt eget hjärtas dörr skall du klappa. Af all din själ skall du bedja om anden, intet jordiskt skall du bekymra dig om. Sörj icke för mat och dryck och kläder, såsom den där intet hört har om sanningens goda budskap. Dock säger jag dig: arbeta, och du skall få det dig göres behof, ty arbetaren är sin lön värd. Men bekymra dig ej, låt ej ditt sinne upptagas af jordiska ting utan vänd din håg till himmelen. Såsom ett barn skall du vara, full af tro och hopp och förtröstan...

Nikodemus drog en djup suck.

— Stärk min tro, bad han.

— Din tro? svarade den andre, — ber jag dig tro något, som du icke själf vet?

Sannerligen säger jag dig: kan du icke tro mig, när jag talar om ting, som du själf har erfarenhet af, huru skulle du då tro mig, om jag sade dig himmelska ting? Icke finns där ju något annat hos människan, som kan ingå i Guds rike, än det, som redan är af himmelskt ursprung. Eller vet du då icke, lärde rabbin, hvad som i dig är ofvanifrån? Så säger jag dig det nu. Det är ljuset i dig, som är kommet från himmelen, ljuset, som lyser upp din kropps mörker och säger dig, hvad rätt och sant är, detsamma ljus, som bor i alla människor, fastän människorna undfly det och hata det, emedan det säger dem, att deras gärningar äro onda; ty de älska mer köttets mörker och att göra gärningar efter köttets vilja. Men jag säger dig, att den, som vänder om från den onda vägen och tror på ljuset i sitt inre, han skall sannerligen icke mer dömas af det, utan han skall få det eviga lifvet i sanningens kunskap.

Nikodemus hade lyssnat med stigande intresse. Hans anlete klarnade upp allt

mer och mer, och när mästaren slutat, utbrast han hänryckt:

— Nu förstår jag: det är icke på dig och icke på svårfattliga ting, som jag skall tvinga mig att tro, utan det är på mitt eget ljus, på mitt eget förnuft!

— Du sade det, svarade mästaren småleende.

— Ack, jag blinde, återtog den andre tankfullt, — nu vet jag, hvem som är Guds son...

Då hof mästaren åter upp sin röst och talade:

— Så älskade Gud världen, att han utgaf sin ende son, på det att hvar och en som tror, icke skall förgås, utan få evinnerligt lif. Ljuset är Guds ende son. Människorna vandrade i mörkret och hade ingen annan vilja än köttets. Då sände Gud ljuset i världen till att upplysa den, och nu råder strid mellan mörkret och ljuset. Världen hafver ännu begär efter köttet, men ljuset lyser i den och dömer köttets gärningar. Dock är Guds son icke kom-

men till att döma, utan till att frälsa världen. Den som tror på ljuset och afsäger sig köttets vilja, han kommer till ljuset och skall lysa för människorna. Ty han är född af Gud.

Efter dessa ord steg mästaren upp, högrest och majestätisk.

— Nu vet du, Nikodemus, sade han vänligt, — att en människa måste blifva född på nytt för att ingå i Guds rike och göra de gärningar, jag gör...

— Ja, herre Jesus, svarade Nikodemus, i det han blickade full af tacksamhet på sin mästare, — hon måste gå ut ifrån sin egen vilja och böja den för sanningen. Hon måste göra endast det, som Guds röst i hennes inre säger henne.

Jesus sade till afsked:

— Sannerligen, din tro skall frälsa dig. Ty ljuset skall segra öfver mörkret.

När Nikodemus trädde ut på heden, höll stjärnornas glans på att slockna. Han stannade och blickade mot öster. En svag ljusning vid horisonten bebådade dagens ankomst.

— Ty ljuset skall segra öfver mörkret, mumlade han eftertänksamt. — Var tröst, du mitt oroliga hjärta. Den mannen är sannerligen af Gud. Hans lära är icke hans, utan sanningens.

(Joh. ev. III, 1—21).

BREF TILL EN MEDLÄRJUNGE.

PÅNYTTFÖDELSEN är en verklighet. Liksom alla stora sanningar, hvilka delgifvits en omogen värld, har äfven denna dragits ned i smutsen och det icke endast af de otrogne utan mest just till följd af bekännarenas eget oförstånd, så att den blifvit till en nagel i ögat på tänkaren och till en löjlighet för fritänkaren.

Till och med personer, som icke genomgått denna erfarenhet men hysa en viss respekt därför, föreställa sig vanligen den nya födelsen såsom någonting utom-

ordentligt mystiskt och obeskrifligt, där Guds nåd, Jesu barmhärtighet och andra dylika teologiska begrepp spela en betydande roll och i en hast göra af den gamla människan ett Guds barn och nästan ett helgon af fullkomlighet.

Orsaken härtill ligger naturligtvis däri, att de, som talat om en pånyttfödelse, hört till en eller annan sekt inom den kristna kyrkan och att de haft sin omdömesförmåga omtöcknad af teologiska dogmer, så att de icke med vetenskaplig skarpblick observerat det bakom liggande psykologiska fenomenet utan genast snafvat öfver dettas metafysiska förklaringar. Att det emellertid gifves ett psykologiskt fenomen, som med skäl kan kallas en andlig pånyttfödelse, därom är jag öfvertygad, och jag önskar intet högre, än att den vetenskapliga psykologien upptoge detsamma till granskning. Vissa förutsättningar tror jag dock vara nödvändiga hos granskaren, främst af alla den, att han själf genomgått en liknande erfarenhet.

Det är en vetenskaplig sanning, att naturen icke gör några språng, utan att allt som sker har sin förutgående orsak, och likaså erkännes det numera som en filosofisk sanning, att det icke gifves något trollmedel, som i en hast kan förvandla en syndig människa till en ängel af fullkomlighet. Det är därför icke något fenomen af det senare slaget, som jag afser med pånyttfödelsen, ehuru äfven det, som jag talar om, äger vissa moment, som i den okunniges ögon kunna förefalla obegripliga.

Det bästa sättet att till en början göra dig förtrogen med självfva fenomenet torde vara att belysa förhållandet med ett exempel. Jag skall därför berätta dig en erfarenhet ur lifvet. Den handlar om en man, som sökte sanningen. Han hade kastat sin barndomstro öfver bord, blifvit fritänkare och slutat med att tvifla på allt. Han var dock ingen belackarnatur. Af ett sällsynt djup och allvar i karakteren led han outsägligt i sitt hjärta — det vet jag — af att icke finna någon mening i tillvaron. Ovän-

tadt infann han sig en dag hos mig och yttrade, utan att hälsa, utan någon som helst inledning, med lugn och fattning, fastän hans stämma darrade af glad rörelse, följande ord, som jag aldrig skall glömma:

— Nu har jag funnit det länge sökta! Jag ser Gud, och jag ser, hur det är Hans vilja, att jag skall älska alla hans skapade varelser som mina bröder. Det är allt som ett stort ljus uti mig. Hvad jag älskar lifvet och människorna!

Jag blickade på honom, full af öfverraskning och häpnad. Synbarligen hade där försiggått någonting med mannen. Hans allvarliga ögon strålade af en hänförelse, som jag icke kan benämna annat än majestätisk — någonting så högsint och bjudande låg det i blicken. Det var icke utan, att jag själf kände vissa strängar i mitt hjärta sympatiskt beröras.

— Det var så underbart, fortsatte han. — Jag hade kämpat med större ihärdighet än vanligt, brottats med Gud, skulle jag nu säga, liksom Jakob på vägen till Kanaan.

Mörkret omkring min själ var svartare än någonsin, och jag stod på gränsen till förtviflan och kanhända något ännu värre, då jag plötsligt hörde en röst tala i mitt inre, alldeles tydligt och hörbart: „Jag älskar dig ju, min son, hvarför sörjer du?“ I detsamma var det, som om töcknet remnat itu, och en flod af ljus strömmade in i min själ och visade mig på ett ögonblick den sanning, jag så länge förgäfves letat efter... Och detsamma ljuset lyser allt fortfarande.

Det kunde icke bestridas, att min vän befann sig i en exalterad sinnesstämning, men jag unnade honom hans fröjd så gärna och störde den ej med några invändningar. Två dagar räckte hans underbara tillstånd, och efter denna tids förlopp tycktes han åter blifva „normal“. Men han hade likafullt passerat en vändpunkt i sitt lif, och från och med denna pånyttfödelse var han en annan människa än förut. All hans tanke och all hans energi voro riktade på ett enda mål: att vara sina medmänniskor till hjälp och nytta. Han hade redan förut

varit en moralisk människa och hade därför inga fula ovanor att lägga bort. Men han tycktes insätta en ny kraft i sitt lif, han hade ett bestämdt mål att lefva för. Han var aldrig mera nedslagen, han oroades aldrig mera af tvifvel. Om jag någon gång såg honom bedröfvad, så var det blott öfver sin egen svaghet. Han hade den där naturen att taga allting med storm — äfven himmelriket, och han kunde därför ibland sörja öfver att han ej förmådde göra så mycket godt, han önskade. Men hastigt återvann han sitt mod och tog med dubbel glädje itu med sitt arbete.

— Ser du, sade han en gång till mig, — naturen gör inga språng, men människan vill göra sådana. Hon ville med ens vara en gud af kraft och godhet. Det är dock endast den lägre naturens otålighet. Hennes högre jag vet, att den enda vägen är att göra allt hvad man kan. Mera fordras ej...

Jag erinrade honom en dag om hans väckelse och frågade honom, hvad det egentligen var som han „såg“:

— Var det den rättfärdige Jehovah, sittande på himmelrikets tron i glansen af sin förlåtande kärlek?

Frågan framsades i lekfull ton, men min vän blef i en hast helt allvarsam.

— Hur kan du tala så lättsinnigt? genmälde han. — Om du någonsin träffar på en människa, som ser sådana saker, så kan du vara öfvertygad om att det är hennes fantasi, som visar henne dem. Hvad hafva dylika syner att göra med det rent andliga lifvet? Jaså, du säger, att jag yttrade, att jag „såg“ ... nåja, det uttrycket lär väl i alla fall vara det bästa. Egentligen är det mig omöjligt att beskrifva mitt tillstånd. Jag stod ansikte mot ansikte med någonting högre, någonting majestätiskt och oändligt. Jag visste, att detta något lefde, älskade, jublade, att det var syndfritt, heligt och fullkomligt, men hvad det var, kunde jag ej säga. Jag kallade det Gud, men jag såg intet med mina lekamliga ögon — och dock vandrade jag såsom i ett haf af ljus. Jag har efteråt tänkt, att namnet

gör intet till saken. Mysteriet må heta Gud eller Kristus eller Själen eller det Högre Jaget eller hvad helst: detta är allt teologi, och hufvudsaken är ju den praktiska erfarenheten...

— Vill du tillåta mig en fråga?

— Nåväl?

— Var detta underbara ögonblick det enda i ditt lif eller...?

— Det var icke det enda, afbröt han mig, — men det var det första.

Och vidare förklaringar gaf han ej.

Senare i lifvet har jag funnit, att hans erfarenhet icke var enastående. Äfven andra hafva nått denna andliga upplysning eller denna nya födelse, som sannerligen gör människan till en ny „skapelse“, till ett barn i uppsåtets renhet, ehuru ingalunda till ett helgon. Det nya hos henne är den glada självförnekelse, med hvilken hon hängifver sig åt det stora mål, hon vunnit kunskap om. Har hon svagheter i karakteren, måste hon kämpa emot dem och segra öfver dem i långsamt envig. Men hennes

blick är skärpt: hon ser sin ofullkomlighet och kan aldrig — utan att förneka sig själf — sjunka ned till en förment heligs egenrättfärdighet.

I mina ögon utgör sålunda pånyttfödelsen en af de mest betydelsefulla psykologiska företeelser, vårt lif har att bjuda på, och jag vill nu i korthet framställa för dig tvenne teorier, hvilka jag anser på ett förnuftigt vis förklara denna andliga pånyttfödelse.

Den krassaste materialism kan icke förneka kraftens existens i universum. Liksom materien såsom enhetlig verklighet — d. v. s. såsom atom — kan skiljas från alla materiella fenomen, så kan ock kraften i sig skiljas från sina uppenbarelser, krafterna. Hela världsalltet skulle förgås i ett den yttersta domens Ragnarök, i samma ögonblick den lefvande, sammanhållande, jämvikten bibehållande Kraften upphörde att finnas till. Denna kraft är osynlig, omätbar, ovägbar, men evig och allestädesnärvarande och långt verkligare och oumbär-

ligare än tusen de stoltaste solsystem med planeter och planeters bebyggare. Om vi gå ett steg längre och tillägga denna kraft — eller denna summa af krafter, såsom några vilja hafva det — egenskapen intelligens och medvetande, så stå vi ansikte mot ansikte med den verklighet, som mänsklighetens hjärta alltid traktar efter, som hennes samvete bär vittnesbörd om och som hon i andaktsfulla stunder tror på, den verklighet nämligen, som döljer sig bakom de materiella illusionernas slöja och som mänskligheten på olika tungomål kallat med det gemensamma namnet Gud.

Men vi behöfva icke nu taga detta steg. Kraften må förblifva kraft blott och bar, odefinierad, obegriplig. En egenskap kan dock icke fråntagas densamma: dess osynliga allestädesnärvaro. Själfva de materiella atomerna äro enligt någras tanke icke annat än kraftcentra. Äfven hos människan är den sålunda ständigt för handen.

Hvad är emellertid människan? Ett aggregat af krafter, jäsande, oroliga, sins-

emellan stridiga — med ett reflekterande, bedömande förnuft i bakgrunden. Och just såsom förnuftigt väsen står hon på en objektiv ståndpunkt gentemot världen och sig själf.

I sitt naturliga, opånyttfödda tillstånd är människan medveten om de olika krafter, som äro i verksamhet i hennes inre och som hon med rätta tillskrifver sitt eget jag. På samma sätt har hon genom vetenskapen upptäckt många af de krafter, som arbeta i naturen och hvilkas verkningar hon förnimmer omkring sig. Men liksom hon icke experimentellt funnit den kraft, som i sig förenar till harmonisk jämvikt alla skapande, uppehållande och förstörande krafter i världsalltet, ehuru hennes förstånd säger henne, att den måste förefinnas, så har hon heller icke i sitt inre träffat på den kraft, som är summan och kvintessensen af alla öfriga.

Men i sitt andliga, pånyttfödda tillstånd har människan löst problemet.

Pånyttfödelsen är medvetandets öfver-

gång från krafternas mångfald till krafternas enhet. Kaos har blifvit kosmos, striden frid.

Jag öfverlämnar åt filosoferna att afgöra, huruvida det är med förnuftet eller med något slags sjette sinne, intuition eller andlig clairvoyance, som människan i den nya födelsens ögonblick skådar uppenbarelsen af den Ende bakom de många. Faktum är, att hon i sitt inre blifvit medveten om någonting, som var henne förut obekant, att hon känner ett nytt, harmoniskt, enhetligt lif skjuta upp ur oanade djup i själen. Faktum är ock, att hon icke törs kalla denna nya kraft sin egen på samma sätt som de andra, hon förnummit i sitt väsen: därtill är den alltför stor och hög och vördnadsbjudande. Hon hviskar därför i hänryckt tillbedjan: min Herre och min Gud.

Afvenledes öfverlämnar jag åt filosoferna att afgöra, huruvida denna kraft, som människan i pånyttfödelsens ögonblick blir medveten om, huruvida den i sig själf är intelligent och förnuftig eller om den först

genom att så att säga vakna till medvetande hos människan blifver själfmedveten och förnuftig. Faktum är, att dess närvaro bjuder tystnad och dyrkan. Inga andra lägre krafter kunna göra sig hörda, när den talar till själen, och den inspirerar till ett lif af den skönaste renhet, godhet och sanning. Det är därför icke att undra på, att människan i sin extas tillskrifver densamma alla de högsta egenskaper af rättfärdighet och fullkomlighet, som hennes fantasi någonsin tillagt världsalltets Gud, ja, att hon i själfva verket identifierar densamma med Gud eller den väldiga kraft, som ligger till grund för hela universum. Förhållandet är äfven enklast att uppfatta, om vi tänka oss, att människan i och genom pånyttfödelsen blir medveten om närvaron i sitt eget inre af världsalltets allestädesnärvarande osynliga Urkraft.

Vi kunna kalla detta den panteistiska teorin; det gifves emellertid en annan, lika förnuftig ehuru kanhända i mångens ögon icke så antaglig, nämligen den individua-

listiska förklaringen, som hyllas af de fleste transcendentalister, teosofer, ockultister och spiritister.

Enligt denna är den personliga människan, sådan vi känna henne med hennes böjelser, begär och tankar, icke hela människan, utan blott en mer eller mindre förvriden „återspegling i materien“ af människans verkliga Jag, hennes ande eller odödliga själ. Detta Jag, som är fastkedjadt vid en organism, hörande till den fenomenella, kroppsliga världen, lefver självt, delvis oberoende, i sin egen rent intellektuella sfär. Det är en gnista af det gudomliga all-lifvet och äger dettas attributer latenta: vetandet, den goda viljan och förmågan; såsom varande af rent andligt ursprung kan det aldrig besudlas af det onda, d. v. s. af tankar eller begär, som äro stridande mot harmonien i världsalltet. Men just emedan detta Jag endast är ett frö, som potentiellt innehåller det gudomligas egenskaper, måste det planteras i en jordmån, där dess natur kan bringas till

mognad. Denna jordmån utgöres af det begränsade, fenomenella lifvet i en materiell kropp. „Anden inkarneras", såsom man uttrycker det; hela Jaget stiger icke ned i kroppen, denna endast besjälas däraf, så att den begåfvas med medvetande, och under jordelifvets lopp utvecklas sedan däri det personliga självmedvetandet. Afsikten med andens inkarnation är naturligtvis, att den skall vakna till medvetande om sina egna möjligheter, d. v. s. till själfmedvetande. Detta kan ske endast därigenom, att dess återspegling i materien, det kroppsliga själfmedvetandet, blir så förandligadt, att de båda jagen icke mera skiljas åt som två stränder, förenade med en brygga, utan sammansmälta till ett enda andligt Jag, ett enda, öfverkroppsligt, öfverpersonligt själfmedvetande.

För att detta skall möjliggöras fordras emellertid en lång luttring af den personliga människan. Anden vill, sin natur likmätigt, det förnuftiga och det goda — dess vilja är hvad vi kalla osjälfvisk; det kropps-

liga medvetandet vill däremot, sin natur likmätigt, det oförnuftiga och det onda, det som åstadkommer disharmoni i världen — dess vilja är hvad vi kalla själfvisk. Detta långa reningsarbete hinner omöjligen försiggå under ett kort jordelif. Det fortsättes därför efter den kroppsliga upplösningen, man påstår till och med, att anden, det Högre Jaget, upprepade gånger inkarneras i olika kroppar — hvilket ock synes hafva varit en allmänt utbredd tro i forntiden, likasom än i dag alla österländska religioner förkunna denna lära om återfödelsen eller reinkarnationen.

Denna teori likmätigt blefve nu pånyttfödelsen — jag menar det psykologiska fenomenet — ett det personliga medvetandets momentana uppgående i eller förening med det Högre Jaget, hvarvid det skådar dettas och följaktligen sin egen bestämmelse och uppgift i lifvet. Den förädling af den egna karakteren, det arbete i det godas tjänst, som resulterar af beröring-

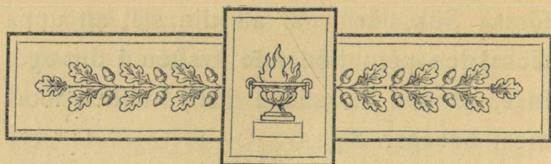
en med det högre medvetandet, skulle sedan efterhand föra människan till det fullständiga ettblifvandet med hennes verkliga, andliga Jag och göra af henne en „gud på jorden“.

Låt dig icke störas i din sträfvan af dessa teorier. Kom icke fram med den gamla naiva invändningen: hvilkendera af dessa båda förklaringar är den sanna! De äro båda sanna — ända tills vi upptäcka någon ännu bättre. Hufvudsaken är ju icke förklaringen af fenomenet, utan fenomenet självt. Mycket af eländet i världen har sin upprinnelse däri, att människorna äro så benägna att sammanblanda åsikterna om en fråga med frågan själf. Fall icke du i den snaran.

Håll dig därför till lifvet mer än till läran. Teologi är nog på sin plats, blott den kommer i andra rummet. I själfva verket skulle ju människan förneka sitt eget väsen, om hon icke sökte lagen för ett fenomen, som hon iakttagit; men förnuftet bjuder, att erfarenheten skall göras

först. Sök därför af all din själ att upptäcka den pånyttfödande kraften i ditt eget inre, så ser du sedan själf, hvilken teori mest behagar dig.

LJUS FRÅN ÖSTERN.

OM NÅGON komme till mig med frågan, hvad han borde göra för att finna sanningen, — hvar han skulle söka den, så skulle mitt svar lyda: allra först måste ni studera världens stora religioner; har ni icke tid och tillfälle att gå till själfva grundtexterna eller deras öfversättningar, så kan ni läsa de många goda böcker, som skrifvits om dem.

Hvarför skulle jag gifva detta svar? Emedan en människa i vår tid icke utvecklar sig harmoniskt till hjärta och förstånd,

om hon icke är fullkomligt fri och tolerant i religiöst hänseende.

Låtom oss tänka oss ett hundra eller halftannat hundra år tillbaka i tiden. Då kände man icke till andra religioner än kristendomen. Då visste man icke mer om österlandet än hvad enstaka resande kunnat förtälja. Då var kyrkan högsta auktoritet i alla lifvets frågor.

Världen hade skapats fyra tusen år före Kristus; jorden var universi medelpunkt, kring hvilken sol, måne och stjärnor trådde sina banor. Gud själf var en stor jätte, som vandrade i paradisets lustgård, fröjdade sig åt sitt verk och skapade det första människoparet af en handfull lera. Senare ångrade han sig dock, ty människorna voro icke nog enfaldiga att lyda hans påbud utan vidare, och denna „synd“, som var värd döden i tyrannens ögon, kunde utplånas endast därigenom, att hans egen son steg ned bland judarna och lät dem utgjuta hans oskyldiga blod till ett försoningsoffer.

Judarna voro sålunda Guds utvalda folk, de enda, som kände honom och trodde på honom. Alla andra folk voro barbarer, hvilka trots sin kultur vandrade i polyteismens och afguderiets mörker och dömdes att förgås. Historien om judarnas krig och grymheter utgjorde den heliga historien, den enda, som hade varit af betydelse för mänsklighetens utveckling.

Huru annorlunda är icke allt nu! Nu vet man, att världen, långt ifrån att den skulle skapats ur intet för en sex tusen år sedan, aldrig haft någon begynnelse; den är oändlig till sin utsträckning i rummet och likaledes evig i tiden; jorden är ett stoftgrand blott i ett universum utan gränser, vår sol är en bland millioner solar, och fixstjärnorna äro inga orörliga nattlampor, utan ofantliga glober, som med svindlande hastighet rusa framåt i rymdernas djup. Denna värld är evig, ehuru dess solar och jordar födas ur urmateriens töcken och slockna bort för dödens kalla pustar; men deras lifstid räknas icke i tusende-

tal, utan i tusende gånger milliontal år. Vår lilla planet är heller icke ett barn från i går: dess jordformationer utvisa en ålder af hundratusendetal år.

Och människan! Hon skapades ingalunda fullfärdig fyra tusen år före Kristus. Fem tusen år f. Kr. fanns i Egypten en blomstrande civilisation, och i tider, som hölja sig i förhistoriens dunkel, stodo Indien och Kina på höjden af sin kultur, och detta allt hade säkerligen icke ramlat ned från himmelen, såsom det gick och stod.

Vetenskapen har upptäckt en förunderlig lag i naturen: orsaks- och utvecklingslagen. Allt som sker har sitt naturliga upphof i föregående orsaker och förmedlar i sin tur nya resultat; kausalitetsräckan är evig. Och i allt lif förmärkes en inneboende tendens till utveckling, till förbättring, till försköning. Månne icke därför äfven människan, frågar sig vetenskapen, är underkastad samma lagar, månne icke hon genomgått alla lägre utvecklingsstadier, förr-

än hon nått den punkt, där hon nu befinner sig? Och om hon en gång vandrade på alla fyra, så hände det nog icke för tio eller tjugo tusen år sedan, utan — gud vet när. Icke heller kan man då säga, att hon fallit ned i synd och elände från ett högre urtillstånd, ty de flesta äro otvifvelaktigt ense därom, att hon i så fall stigit upp från ett lägre.

Och huru har det gått med de stackars judarna och deras lille Jehovah? Gud är icke längre den afskyvärda jätten med de mänskliga lidelserna, utan den osynlige, allt genomträngande Anden, den barmhärtige och kärleksfulle Fadern, som låter sin sol gå upp öfver onda och goda. Kristus är icke längre det oskyldiga slaktoffret utan den milde herden, som stod i det innerligaste förhållande till den gudomliga anden, och hvars enda önskan var, att alla hans bröder måtte vinna samma sällhet i hjärtat som han. Judarna äro icke mera för historikern Guds utvalda folk, utan en liten nation, långt mindre andlig och ofant-

ligt mycket mindre civiliserad än de stora kulturfolken i österlandet*.

Långt förrän Jehovah förkunnade för sitt folk genom Moses, att den, som icke tjänade honom, skulle straffas allt intill tredje och fjärde led, predikades på Indiens högslätter en lika ren och ädel monoteism som i våra dagars kristna Europa, fastän det gamla Âryâvartas religion var mycket tolerantare: „på hvilket sätt människorna än nalkas Mig, så tager Jag emot dem, ty den väg de beträda från hvarje sida är Min, o Pârtha“ (Bhagavad Gîtâ, IV, 11). Långt förrän den katolska kyrkan genom den grymma dogmen om „extra ecclesiam nulla salus“ gjort sina troende till en oupplyst och fanatisk bödelsskara, lät buddhismens store utbredare, konung Asoka, enligt andan i sin tro ingravera i klippan följande ord: „icke genom att nedsvärta andra trosformer, icke genom att förtala dem

* Rätt uppfattad och tolkad innehåller dock äfven judendomen samma höga och rena läror som människosläktets andra religioner.

utan anledning men genom att alltid visa dem den aktning, som dem tillkommer — på det sättet hjälper man sitt eget trossamfund under dess vandring, och de andra skola draga nytta däraf; genom att handla annorlunda skall man förgöra sin egen kyrka och förorsaka skada åt andra.“ Långt förrän Moses utgaf sin hedniska lag om „öga för öga och tand för tand“, lärde Manus lagar i Indien, att „den som förlåter en ångerfull, hvilken gjort honom illa, han äras i himmelen“ (Bok VIII, shloka 312). Och femhundra år före Kristus uppträdde Konfutse i Kina med vishetsregeln: „hvad I viljen, att människorna skola göra eder, det gören I ock dem.“

I vår tid är religion icke mera liktydigt med kristendom, och Jesus af Nazareth har icke varit den ende „frälsaren“. Äfven hinduismen, buddhismen, zoroastrianismen, konfutsianismen, taoismen och islamismen äro stora världsreligioner, hvar och en med sina frälsare och profeter. Och än mera: kristendomen är icke ensam

om att predika Guds osynliga omsorg om sina skapade varelser, människosjälens odödlighet och dess frälsning från villfarelser och synd och okunnighet såsom villkor för den eviga saligheten. Den jämförande religionsvetenskapen har nogsamt uppvisat, att alla de stora religionerna stämma öfverens i hufvudsak; alla hafva de lärt människoandens sonskap i förhållande till Gud, hennes odödlighet och hennes sedliga kamp mot det onda. Men de hafva ock samtliga representerat det andliga momentet i stora civilisationer och varit mänskligheten till moralisk hjälp under hennes vandring mot det obekanta målet.

Tack vare i synnerhet det oskattbara tillägg till de religiösa och filosofiska urkunderna, som Europa vunnit i de alster af Indiens heliga forntida litteratur, hvilka under vårt århundrade bekantgjorts i västerlandet, har en flod af ljus kastats såväl öfver de religiösa spörsmålen som öfver judendomens och kristendomens urhistoria. Långt ifrån att kristendomen skulle vara

en naturlig och spontan utveckling af judendomen är den tvärtom delvis en kompilation af allahanda österländska element, delvis grundar den sig naturligtvis på den anti-judiska världsåskådning, hvilken förkunnades af Jesus Kristus.

De religiösa och filosofiska problemen erhålla å sin sida genom att skärskådas i ljuset af det indiska tänkandet en lösning, som kristne religionslärare aldrig mäktat gifva dem*. I självfva verket har Immanuel Kant visat, att religionens postulat äro orimliga ur filosofiskt-vetenskaplig synpunkt. Enligt honom innehåller religionen väsentligen trenne metafysiska läror: 1) Guds tillvaro, 2) själens odödlighet och 3) viljans frihet. Trenne egenskaper hos det uppenbarade universum motsäga emellertid religionens postulat. För det första är rummet (rymden) oändligt; där utanför kan

* Jmfr det följande med *Paul Deussen,* Allgemeine Geschichte der Philosophie, mit besonderer Berücksichtigung der Religionen. Erster Band, zweite Abteilung: die Philosophie der Upanishads. Leipzig 1899.

intet finnas och där innanför endast det som fyller rummet, d. v. s. materien; hvad är då Gud? För det andra är tiden lagbunden sålunda, att allt, som uppstår i tiden, äfven försvinner i tiden; hvad blir då af människans odödlighet? För det tredje är kausalitetslagen allmängiltig, att hvarje verkan, äfven hvarje mänsklig handling, är den naturnödvändiga följden af föregående orsaker, dem vi icke i handlingens ögonblick hafva i vår makt. Hvari består då viljans frihet?

Tänkandet visar oss det omöjliga i en utanför eller jämsides med världen existerande Gud; om det objektiva universum med dess himlar och helveten är en verklighet, då finnes ingen absolut Gud — ty två sanningar kan det ej gifvas. Tänkandet visar oss ock, att om det kroppsliga lifvet är det „verkliga lifvet“, då hafva vi hvarken odödliga själar eller fri vilja; ty alla former äro förgängliga och alla lifsyttringar äro lagbundna.

Äro sålunda religionens påståenden

absurda och hållningslösa? Visst icke. Men här kommer oss den österländska visdomen till hjälp.

Den förkunnar såsom underlag för allt religiöst lif och allt filosofiskt tänkande följande sats: det gifves blott en enda sanning, en enda verklighet — Brahman eller Gud, det odefinierbara, som är „neti, neti", hvarken så eller så. Allt annat, hela det oändliga universum med allt hvad däruti finnes, är — mâyâ, illusion, bländverk.

Gud är sålunda icke en Jehovah i himlarna, icke teismens och icke deismens personliga härskare men heller icke ateismens tomhet, utan Gud är den allestädes närvarande verklighet, hvars fenomenella skenbild världen är. Det är världen, som är tomheten, bedrägeriet, den mäktige härskaren, medan Gud är fullheten, sanningen, den tyste „Fadern i det fördolda".

Ur detta postulat om världens icke-existens såsom absolut realitet följa emellertid viktiga konsekvenser. Religionen

säger, att människans själ är odödlig. Nu kan det icke gifvas två odödligheter, två eviga verkligheter, därför kan människans själ icke vara annat än — Gud. Âtman är = Brahma. „Aham brahmâsni = jag är Brahma“. „Jag och Fadren äro ett.“ Om människan är odödlig, så är det i Gud, odödligheten själf. Om människan har fri vilja, så är det i egenskap af Gud själf, det absoluta, oberoende varat. Såsom andligt väsen är hon hvarken odödlig eller begåfvad med fri vilja; det är endast Gud i henne, som i sig själf är både det ena och det andra.

Hvad möter oss emellertid, när vi blicka omkring i världen? Okunnighet, avidya. Människorna veta icke, att de äro Gud; och skulle de i sin tanke hafva tänkt det, så handla de dock icke därefter. Om någon säger dem sanningen och söker att lefva därefter, bränna de och korsfästa honom. I villornas nät vandra människorna, i samsâras snaror. De göra icke anspråk på sin gudanatur, de nöja sig med och

underkasta sig materien, tiden och orsakslagen. Och de skola döden dö.

Hvad äro religionerna? Ropandes röster; „frälsen eder, frälsen eder!“ Det finnes då en frälsning? Hvari består den?

Om människan till sitt väsen är Gud men i sitt vanliga medvetande är okunnig därom, måste det stå i hennes möjlighet att blifva medveten om sig själf såsom Gud, ifall det skall vara något förnuft med hennes odödlighet och hennes fria vilja. Ernåendet af denna kunskap är frälsningen, moksha.

Hvad ernår människan genom frälsningen? Är det endast befrielse från okunnigheten? Nej, okunnigheten är visserligen roten till allt ondt, men det är just från detta onda, som människan frigöres. Den mänskliga tillvaron är full af lidanden — och hvarje människa söker lyckan. Mokshas frid är den sanna lyckan — uti illusionen kan ej finnas annan lycka än den bedrägliga.

Denna fråga sammanhänger med dö-

den. Mången tror, att döden är den store befriaren. Men i ett lagbundet universum är detta omöjligt. Under sitt lif har människan satt i gång en massa orsaker i form af tankar, ord och gärningar; dessa orsaker kunna ej utplånas på annat sätt än genom att uppgå i sina egna följder; och dessa följder, när manifestera de sig? Efter döden. Men icke uti ett evigt tillstånd af ett eller annat slag. En evighet utanför Gud finnes icke, oafsedt det orättvisa och med lag oförenliga i evig fröjd eller evig pina. Människans lif frambär sålunda sina frukter under någon annan form än denna. Denna andra form kan ej vara någon annan än lifvets kretslopp, samsâra. Verkningarna uttömma sig på samma plan, där orsakerna skapats. Den ena personlighetens tankar, ord och handlingar skapa af sig själfva en ny personlighet, och människan är sålunda — populärt taladt — bunden vid återfödelsens (reinkarnationens) hjul, bunden att födas och dö om och om igen, att genomgå alla jordelifvets fröjder och smärtor,

ända tills hon vinner andlig befrielse genom att höja sitt medvetande upp till det eviga i sitt väsen.

Huru sker detta sistnämnda? Emedan frälsningen är förverkligandet i människans medvetna lif af alltets andliga enhet, måste den vinnas genom ansträngningar riktade mot detta mål; människan måste söka förverkliga sin andliga enhet med världsalltet. Hon måste lära sig, att „jag“ och „du“ äro skenbegrepp, att de blott äro vrångbilder i materiens spegel af den enda verkliga öfverpersonligheten. Eller moraliskt taladt: hon måste inhämta osjälfviskhetens, altruismens, själfuppoffringens läxa och gå den goda viljans väg.

Men är det icke just detta, som religionerna inskärpa? I sin exoteriska form förkunna de morallagen och utlofva belöningar eller hota med straff (gamla testamentet); i sin esoteriska form förkunna de frälsningens evangelium för den andligen mogne, förnuftets uppvaknande till den sanna insikten och viljans pånyttfödelse

utan någon annan belöning i sikte än sanningens kunskap (nya testamentet). „Älsken hvarandra inbördes — älska din nästa såsom dig själf“, säger Bibeln, och Veda tillägger förklarande: „— emedan din nästa i verkligheten är du själf, och det, som skiljer dig från honom, endast är en illusion.“

Den kristna religionen framhäfver i främsta rummet viljans pånyttfödelse, emedan världen för den är ett syndens rike; upanishadernas religion betonar förnuftets uppvaknande, emedan världen för den är ett villfarelsens rike. Båda komplettera hvarandra i självfva verket. På den förnuftiga öfvertygelsen följer den etiska kampen och så på denna återigen den fulla kunskapen. För ingendera är något yttre tillfyllest. Frälsningen består ej i goda gärningar, ej i ceremonier, ej i tro. Frälsningen är människans andliga uppgående i Gud, och dess conditio sine qua non är hela den mänskliga naturens fullständiga omvandling.

I sig själf är människan ofullkomlig, okunnig enligt det österländska uttryckssättet, hemfallen åt synd och död enligt Bibelns terminologi. Det är endast Gud i henne, som är och kan göra det goda. Huru svårt är det emellertid icke att intränga i denna föreställning, om vi icke veta af någon annan Gud än t. ex. gamla testamentets! Det är först, när den österländska visdomen kommer med sin allt öfverväldigande klarhet, som vi fatta den djupa innebörden af sanningen om „Gud i oss". Gud är ej en främling, som behandlar oss som en god eller dålig tjänare, utan vårt eget innersta själf, vår själ, vårt odödliga medvetande: vi äro hans söner, nej, vi äro än mer — vi äro Han själf. Hans lif är vårt lif, Hans frihet är vår, Hans sällhet är vår.

Detta är just hvad framtidens förnuftiga religion skall lära oss. Det är alls icke förhastadt eller oriktigt att säga, att den religion, som hvarje sanningssökande människa och som hela mänskligheten på

ett dylikt utvecklingsstadium är i behof af, icke så mycket är en ny trosform som fastmer kärnan uti alla de gamla systemen, icke så mycket en ny uppenbarelse som den eviga, enda uppenbarelse, hvilken legat till grund för alla gamla religioner, den uppenbarelse, hvars ursprung är det mänskligt-gudomliga förnuftet. Detta är den enda religion, som gör sina bekännare intellektuelt och andligt fria och fördragsamma. Och huru skulle de kunna vara annat, när de, själfva bestrålade af sanningens ljus, tvärs igenom töcknen upptäcka dess milda solsken öfver allt?

TVÅ FRAMTIDSMÄN.

I. JESUS.

Min syn på världens stora religioner skiljer sig något från den, som i allmänhet vidhäftar vår tids komparativa religionsforskare. De erkänna visserligen religionernas väsentliga likhet sinsemellan och medgifva, att de äga ett gemensamt ursprung, men för dem består detta ursprung i människans okunnighet, hennes fruktan och bäfvan för naturkrafterna, hennes fantasi och hennes moraliska medvetande.

Äfven för mig upprinna de stora religionerna ur samma källa, men denna källa är icke människans okunnighet, utan tvärtom hennes kunskap, denna källa är människans gudaborna förnuft. Mig lära österns och västerns religioner det samma som framtidens religion.

Hvar stor lära har haft sin första förkunnare eller stiftare. Han har i sin person representerat tidens andliga kraf och på samma gång gifvit det en lösning; och som mänsklighetens andliga kraf i alla tider varit och är detsamma, är lösningen en, om än formerna för densammas framställande växlat under olika tider och bland olika folk.

Det är i själfva verket en grym orättvisa att påbörda dessa vårt släktes pionierer de orimligheter, som sedermera, någon tid efter deras uppträdande, bjudits människorna under namn af religion, och det skall måhända dröja länge, innan religionssamfunden fullständigt hafva afarbetat den skuld de åsamkat sig genom att för-

vränga och misstolka eller helt och hållet förbise de läror, som ursprungligen förkunnats af den religionsstiftare, de dyrka och afguda.

Två de största lärare, som helgat vår stackars värld med sin närvaro äro Jesus och Buddha. De äro stora icke endast genom den enastående fläckfriheten i deras lif, genom kraften i deras ande och godheten i deras väsen, utan ock genom det verkningsfulla testamente de efterlämnat i sina enkla och djupa visdomsord.

Kyrkan har gjort Jesus till en gråtmild och obegriplig gud, men när jag läser evangelierna vid ljuset af mitt eget förnuft, framstår han för mig såsom en upplyst människa och en sannskyldig förnuftets apostel. Från att hafva varit en ofattlig gudomlig skådespelare, med hvars „sanna mänsklighet“ jag intet hade att skaffa, blifver han för mig en vän och en broder, af samma natur som jag själf, fastän oändligt mycket visare, erfarnare och starkare. Hvad var han annat än människan i all

hennes förnuftiga enkelhet, när han åt den knäböjande ynglingen yttrade de betecknande orden: “Hvi kallar du mig god? Ingen är god utan Gud allena?“ Och hans öfverlägsenhet är mig icke längre självfallen och likgiltig; den utgör tvärtom för mig det bästa löfte om min egen framtid: „De gärningar, jag gör, skolen ock I göra“.

Lika enkel och djupsinnig är Jesu lära. „Gud är en ande“, sade han (Joh. ev. IV, 24), och i Johannes första epistel gifves åt begreppet Gud en förklaring, som i själfva verket tolkar samma sak med ett nytt ord. Där säges „Gud är kärleken“ (IV, 8). Hvad är nu kärleken? När två varelser älska hvarandra, äro de förenade med osynliga band, som tvinga dem att lefva mer eller mindre harmoniskt, liksom om de vore en tanke och en vilja; ty kärleken är en sammanbindande kraft. Den universella kärleken är ex analogia den kraft eller det lif, som länkar alla lefvande varelser och alla världar vid hvarandra och gör dem till ett enda stort helt; eller

med andra ord: Gud är det enande elementet i universum, den enhet, som ligger till grund för uppenbarelsens mångfald, krafternas kraft, den bakom myriader former dolda Anden.

Närmast Gud såsom Andens renaste („mest älskade“) uppenbarelseform i världsalltet är det däri verkande Ljuset eller Förnuftet*. Jesus kallar det därför på sitt religiösa språk „Guds Son“, och Uranden själf kommer följaktligen att antaga karakteren „Fader“. Jesus gifver detta ljus också namnet „Människosonen“ för att beteckna det i människan förkroppsligade förnuftet.

Förnuftet har sålunda två aspekter: å ena sidan är det Världsförnuftet (Guds Son), det rena, ofördunklade ljuset, den

* Neoplatonikernas och Johannes-evangeliets Logos eller Ord, „som var när Gudi och Gud var ordet“ (Joh. ev. I, 1). Gud är världsförnuftet ouppenbaradt eller i hvila; ordet är förnuftet i verksamhet; de två äro naturligtvis ett. Genom ordet, förnuftet, är allting skapadt (I, 2), allt har sin tillvaro i och genom förnuftet. Detta är ren panteism men icke naturförgudning.

fullkomliga afbilden af den gudomliga kärleken, å andra sidan är det människans individuella förnuft (Människosonen), iklädt kroppens mörker och fördunkladt af dess sinnlighet. Dock äro dessa två till väsendet ett.

Genom sitt gudaborna förnuft intager människan en förmedlande ställning mellan Gud och världen, enhet och söndring. Hennes sanna lif är i förnuftet, som leder henne till den allt enande kärleken, och Jesus kallar detta lif för Guds rike eller himlarnas rike, där Fadern bor. „Guds rike är invärtes i eder“ (Luk. ev. XVII, 21). Ingen kommer till Fadern (kärleken) utan genom Sonen (förnuftet); den som hatar förnuftet, den hatar ock kärleken (Joh. ev. XIV, 6 och XV, 23).

Jesus har själf vandrat den smala väg och gått genom den trånga port, som leder till himmelriket, och därför säger han åt sina lärjungar: „följen mig.“ Den som icke „tager sitt kors på sig“ och följer honom, den är icke hans lärjunge, den

är icke honom värd (Luk. ev. XIV, 27 m. fl.). Jesus har vunnit den frid, som härskar i Guds rike, och smakat dess glädje, och hela hans lifsarbete går ut på att undervisa människorna, huru de skola nå samma lycka. Det är icke utan skäl, han kallar sig själf „den gode herden“.

Hans undervisning om vägen till det sanna lifvet är mycket tydlig och klar. Det är förnuftets lära, han predikar. Det lif, som mänskligheten i allmänhet för, säger han, är likt en bred väg, lätt och bekväm att vandra på; men det sanna lifvet kräfver till en början uppoffring och förnekelse af det egna (lägre) själfvet. Förrän människan kan vinna detta nya lif och så att säga „pånyttfödas“, måste hon söka det, begära det, åstunda det. Och Jesus uppmanar sina bröder att söka det (Matt. ev. VII, 7 m. fl.). Är det icke, som om han skulle vända sig särskildt till de unga, som ännu ej fallit för världens frestelser, när han säger de revolutionära orden: „sörjen därför icke för hvad I skolen äta och

dricka och kläda eder med... utan söken först Guds rike, så faller eder allt detta till“ (Matt. ev. VI, 25—34)?

Lydande förnuftets stämma måste människan ställa sig passiv gentemot den lägre naturens lockelser. Denna frestar till vrede. Jesus säger: „vredgas ej.“ Den frestar till sinnlig njutning. Jesus säger: „se ej på en kvinna med begärelse.“ Den frestar till lögn. Jesus säger: „svär ej; ditt tal vare enkelt som sanningen, ja, ja, nej, nej.“ Den frestar till högmod, öfversitteri och hämnd. Jesus säger: „sätt dig icke till doms öfver den onde, motstå honom icke, tag icke hans straff i din hand.“ Den frestar till själfviskhet, till att söka personlig lycka för sig, sina vänner och sitt folk på bekostnad af andras personliga lycka. Jesus säger: „I ären alla bröder, I skolen älska vän och fiende lika“ (Matt. ev. V kap.).

Det sanna lifvet består däri, att människan erkänner och „dyrkar“ världsalltets sanna Gud, förnuftet, genom att „upphöja människosonen“ (Joh. ev. III, 14) och tro

på förnuftet i sitt eget inre. Därigenom kommer hon till Sonen och Fadern, varder fullkomlig och barmhärtig såsom hennes himmelske Fader är det (*Matt.* ev. V, 48 och Luk. ev. VI, 36) och kan om sig själf säga såsom Jesus: „jag och Fadren äro ett“ (Joh. ev. X, 30 m. fl.). Det fanns stunder, då Jesus kände sig så uppfylld af Guds ande, att han talade om Guds son eller världsförnuftet i första person (nästan öfver allt i Johannes-evangeliet) — och sannerligen, människan äger rätt därtill, när hennes förnuft så helt förenat sig med det gudomliga, att de icke mera äro två, utan ett!

Det af Jesus predikade sanna lifvet är just den „sanningens kunskap“, som skall förkunnas af framtidens religion. En sådan tankegång var ingalunda heller främmande för Jesus själf. Han säger om sig själf: „för den skull är jag född, och därtill är jag kommen i världen, att jag skall vittna för sanningen“ (Joh. ev. XVIII, 37). Och åt sina lärjungar lofvar han, att de icke

skola „vandra i mörkret utan få lifvets ljus“ (Joh. ev. VIII, 12), att „de skola förstå sanningen“ (Joh. ev. VIII, 32) och att sanningens ande skall lära dem allting (Joh. ev. XIV, 16, 17, 26).

Prästernas villfarelse har alltid varit den, att de velat predika sanningen, förrän de vetat den; att de velat äga sanningen, förrän de uppfyllt villkoren för dess finnande. Och kyrkornas ödesdigra misstag har bestått däri, att de trott sig besitta sanningen, när de i sin vård haft kunskapen om den väg, som leder till sanningens upptäckande — och så hafva de förlorat äfven vägen ur sikte.

Det är såsom Jesus sade: „ve eder, I lagkloke, ty I hafven fått nyckeln till förståndet; själfva gån I intet in och förvägren dem, som ingå vilja“ (Luk. ev. XI, 52). Men tiden är nu kommen, att äfven profanum vulgus fått „nyckeln“ i sin hand och, för att använda Jesu ord, „dömer af sig själf, hvad rätt är“ (Luk. ev. XII, 57).

II. BUDDHA.

Det samma, som jag inhämtar ur evangelierna ur Jesu lära, finner jag till min glada förundran måhända ännu klarare och fullständigare framställdt af hans store föregångare, Buddha. Aldrig talade Jesus så klara ord som Buddha, när han sade: „salig är den, som har öfvervunnit all själfviskhet; salig är den, som har nått friden; salig är den, som har funnit sanningen... Det gifves ingen annan frälsare i världen än sanningen. Hafven förtröstan till sanningen. Sanningen är sund, sanningen är upphöjd, sanningen varar evigt. Det gifves ingen annan odödlighet än sanningen, ty endast sanningen blifver beständigt.“ * Och

* Citaten äro enligt F. Hartmanns tyska öfversättning af *Paul Carus*, The Gospel of Buddha, according to old records.

"tron aldrig på något, därför att någon säger eder det eller därför att det är skrifvet, utan tron först då, när edert eget förnuft öfverensstämmer därmed".

Enligt Buddhas lära gifves det blott en enda verklighet, sanningen, förutan hvilken allt är illusion eller mâyâ. Sanningen är världsalltets sanna lif, det Eviga, som består midtuti tillvarons förgänglighet. Sanningen är friden, sällheten och odödligheten, det enda självexisterande.*

„Men alla sammansatta ting skola åter upplösas, världarna skola gå i stycken, och våra individuella existenser förflyktigas".

Människan står genom sin själ såsom en förmedlande länk mellan sanningen och skenet: i sitt väsens djup är hon delaktig af den förra, men hennes medvetande dväljes förnämligast i illusionens rike, världen. Hon är okunnig om sin egen verkliga natur, Sanningen.

Men i världen är allt sorg och smärta

* Med „Sanningen" afser Buddha detsamma som Jesus med „Fadern" eller „Gud".

och strid. Själfva tillvaron såsom personligt väsen är för människan källan till hennes elände, ty afskildheten kan icke skänka varaktig lycka. Därför säger Buddha, att "roten till allt ondt ligger i okunnigheten".

Människan är dock ingalunda dömd att lefva och dö i okunnighet. Hennes medvetande kan öfvergå från skenet till verkligheten, från Samsâra till Nirvâna, från hennes förgängliga personlighet till sanningen, som „är den odödliga delen af hennes själ". Hon blifver då frälst ifrån ondo och inträder i „Sanningens lif, som är sann lycksalighet".

Gautama Buddha hade vunnit denna upplysning,* och full af medlidande med sina i mörker vandrande bröder trädde han ut i världen för att predika det goda budskapet om frälsningen ifrån synd och nöd och elände. Liksom Jesus sade åt sina lärjungar: „varen vid godt mod, jag

* Buddha betyder „uppvaknad, upplyst".

har öfvervunnit världen“ (Joh. ev. XVI, 33), så tillropade Buddha alla sina lidande bröder: „varen utan oro, jag har funnit sanningen.“ Den ene pekar hän på den förskingrade okunnigheten, den andre på den vunna kunskapen, men bådas ord vibrera af kärlek och barmhärtighet. Och hvilken självfmedveten styrka bära icke dessa samma ord vittne om!

I fyra höga sanningar sammanfattade Buddha sin lära: sanningarna om 1) lidandet, 2) dess orsak, 3) dess upphörande och 4) vägen till detsammas upphörande.

“Den första höga sanningen är lidandets tillvaro. Att blifva född är sorgligt, att växa upp likaså, sjukdom är sorglig, och sorglig är döden. Bedröfligt är att vara bunden vid sådant, som man icke tycker om. Ännu bedröfligare är skilsmässan från det, som man älskar, och smärtsam är längtan efter det, som man icke kan få.

“Den andra stora sanningen är lidandets orsak. Lidandets orsak är begäret.

Den omgifvande världen verkar på förnimmelsen och uppväcker en brinnande längtan, som ropar på snabb tillfredsställelse. Den egoistiska illusionen har sitt ursprung och sin uppenbarelse i fasthållandet vid tingen. Begäret att lefva för att fröjdas åt det egna jaget inveckIar oss i ett nät af lidanden. Nöjena utgöra lockbetet, och slutet på allt är smärta.

„Den tredje höga sanningen är lidandets upphörande. Den, som öfvervinner sig själf, blir fri från begäret. Han längtar efter intet mera, och begärets låga finner ingen näring hos honom. Därför slocknar den ut.

„Den fjärde stora sanningen är den åttafaldiga väg, som för till lidandets upphörande. Frälsningen är till för den, hvars själfviskhet försvinner inför Sanningen, hvars vilja är riktad på det, som han bör göra, hvars hela sträfvan mynnar ut i uppfyllandet af hans plikt. Den som är vis skall beträda denna väg och göra ett slut på lidandet.“

„Den åttafaldiga vägen är:

1. Rätt förstånd (eller rätt tro, d. v. s. på förnuftets lära).

2. Rätt beslut (d. v. s. att vilja det man tror och förstår).

3. Rätt tal.

4. Rätt handling.

5. Rätt vandel.

6. Rätt sträfvan.

7. Rätt tanke.

8. Rätt, fridfullt sinnelag.

„Detta är lagen. Detta är sanningen. Detta är religionen.“

Hela hemligheten med sanningens kunskap består i själfviskhetens fullkomliga utrotande. Så länge ännu en skugga af det egna jaget finnes kvar, är Sanningens eller Guds uppenbarelse i människan fördunklad. „Där själfviskhet är, där är icke Sanningen! Där Sanningen är, där finnes ingen själfviskhet... Det egna jagets tillvaro är en illusion, och det gifves ingen orättvisa i världen, ingen last, ingen synd, som icke har sin upprinnelse i själfviskheten.“

„Begäret efter sanning är möjligt först då, när det egna jaget erkännes såsom en villfarelse. Rättfärdighet kan utöfvas först då, när vi befriat oss från den lidelse, som kallas egenkärlek. Fullkomlig frid kan härska endast där, hvarest all fåfänga är försvunnen.“

„Söken ej det egna jaget utan söken Sanningen... I kunnen göra eder själ odödlig, i det I fyllen den med Sanningen... Renen eder från synder och helgen edert lif. Det gifves ingen annan väg att uppnå Sanningen.“

Denna självförnekelse, som har till följd det egna jagets fullständiga uppgående i Sanningen, klingade så ny och underbar för de europeiska lärde, som icke hade reda på att Jesus förkunnade alldeles detsamma, att de framhäfde buddhismen såsom en förnekelsens religion, en pessimism drifven till sin spets, i rak motsats mot kristendomens positiva lära om människans personliga odödlighet! Nirvâna, det tillstånd, i hvilket den fullkomnade männi-

skans medvetande ingår, betyder visserligen „utslocknande“, men såsom vi af det föregående insett, betyder det icke det individuella medvetandets utslocknande utan endast förintelsen af allt personligt begär, all längtan att vara till för sin egen skull.

Men just därför att förnuftet lär öfvervinnelsen af det egna jaget, för att sanningens kunskap må träda i stället, just därför är denna lära svår att efterlefva. Människan i sin oandlighet älskar intet så mycket som det egna jaget. Den branta och svåra vägen till „gudarnas odödlighet“ beträdes i alla tider af de få; det stora flertalet bland människorna nöjer sig med den ständiga växling af lust och smärta, som det personliga skenlifvet skänker dem. „Många äro kallade, men få äro utvalda“, sade Jesus.

Äfven Buddha måste öfvervinna en viss tvekan, innan han beslöt sig för att öppet förkunna sin lära. Det berättas, att han efter vunnen upplysning sade till sig själf: „jag har insett den djupaste sanning-

en, som är upphöjd och gifver frid men som är svår att förstå; ty de flesta människor röra sig inom kretsen af sina världsliga intressen och finna sin lycka i världsliga önskningar. Världsmänniskan skall icke begripa läran; för honom gifves det ingen annan salighet än den, som ligger i själfviskheten, och den välsignelse, som är en följd af det fullständiga hängifvandet åt sanningen, är för honom ofattlig. Han skall kalla det försakelse, som för den upplyste är den renaste fröjd. Han ser förintelse där, hvarest man finner odödlighet. Han betraktar det som död, hvilket den, som öfvervunnit sig själf, igenkänner som det eviga lifvet. Sanningen förblir förborgad för den, som är en slaf under hatet och begäret. Nirvâna förblir obegripligt och hemlighetsfullt för den lågsinnade, som är omgifven af världsliga intressen liksom af moln. Om jag nu skulle förkunna läran och människorna icke begrepe den, så skulle det ju endast bringa mig möda och svårigheter.“

Hans tvekan varade dock blott ett ögonblick. Världssjälen talade i hans inre, och „med den upplystes öga, full af barmhärtighet, såg den välsignade ned på alla kännande varelser i världen och upptäckte bland dem själar, som endast voro föga betäckta af världens stoft men ledda af en god vilja och lätta att undervisa. Han såg några, som voro medvetna om begärets och syndens faror... Och den välsignade sade: „må odödlighetens port öppnas vida för alla, som öron hafva att höra! Måtte de mottaga läran med tro!“ Och därpå lämnade Buddha sin tillflyktsort i skogarna (liksom Jesus lämnade öknen) och vandrade ut ibland människorna för att i fyrtio fem års tid jublande förkunna sanningens och kärlekens evangelium, spridande frid och lycksalighet öfverallt, där han gick fram...

Inför detta majestät böjer jag mig, inför denna härliga människa bekänner jag min ringhet. Och dock har han aldrig låtit sig tillbedjas, aldrig yttrat ett ord med anspråk på gudomlig auktoritet. „Tron

blott det af mitt tal, som I finnen vara godt.“ En sådan ödmjukhet finnes blott hos den, som genomskådat allt; ty han är samtidigt medveten, att hvad han talar dock är sanning: „Buddhas ord skola blifva evinnerligen.“ Men han vet, att alla människor skola och måste frälsa sig själfva...

I dessa två personligheter, Buddha och Jesus, har jag inför mig allt det bästa, som frambragts af mänskligheten i öster och väster. Att anställa någon jämförelse dem emellan höfves mig icke; den skulle heller icke utfalla till någonderas nackdel. De kunna i mångt och mycket skilja sig från hvarandra, beroende på deras individuella skaplynne, på den tid och det folk, i hvars midt de uppträdde, på arten af den mission, de hade sig anförtrodd, — i ett äro de dock lika: de lefde och dogo för sanningen. De voro båda det gudomliga förnuftets apostlar, förkunnare af den eviga religionen. Med dem kunna öster- och västerland räcka hvarandra handen och fröjdas. Om än vår lilla planet i morgon-

dag skulle förgås och försvinna i rymdernas natt, så har dock dess mänsklighet icke lefvat förgäfves.

DE TRE VÄGARNA.

Lifvet är ett, odeladt och evigt. Lifvet är detsamma öfverallt och hos alla. Människan bär lifvet i sitt eget bröst. Dock lefver hon ej uti lifvet utan blott i dess sken. Hennes förstånd är omtöcknadt, hennes vilja begränsad. Hon är en droppe i hafvet, men hon förnimmer ej hafvet utan blott sitt eget själf. Hon är innesluten i ett skal, som hindrar henne från att blifva ett med oändligheten och evigheten omkring henne. Detta skal kallas i förhållande till hennes tanke okun-

nighet, i förhållande till hennes vilja själfviskhet. Tanken är en oändlig kraft och viljan en evig makt, men hos henne är tanken okunnig och viljan själfvisk.

Hvad är okunnighet och hvad är själfviskhet?

Människan är okunnig, när hon icke vet det sanna. Hvad är det sanna? Det som förenar allas förstånd till ett och utjämnar villfarelserna. Lifvet är ett och ingens särskilda tillhörighet, men människan tror, att lifvet är hennes. Hennes tanke rör sig i omsorger om hennes eget jag i stället för att omfatta det oändliga. Den gräfver ner sig i illusionens dy i stället för att röra sig i verklighetens solbelysta rymder. Och den flyr undan till dödens dal i stället för att söka sin tillflykt på lifvets höjder. Den ser ej sanningen.

Människan är själfvisk, när hon icke vill det goda. Hvad är det goda? Det som förenar allas vilja till en och utjämnar stridigheterna. Friheten är en, lifvets egen frihet, och ingens särskilda monopol, men

människan tror, att hon är fri i sin begränsning. Hon vill därför det, som är behagligt för hennes egen person, i stället för att sträfva efter det eviga. Hennes vilja snärjer in sig i begärens nät i stället för att frigöras af förnuftets ande. Och den störtar sig själf i förintelsens afgrund i stället för att med mäktiga vingslag höja sig upp till godhetens eviga himlar. Den vill ej kärleken.

Men lifvets sanning är en, och lifvets vilja är en. Därför skola alla människor frälsas. Okunnighetens töcken skola skingras och själfviskhetens skrankor brytas ned. Människan skall förenas med sitt ursprung, finna sanningen i sin tanke och kärleken i sin vilja och varda ett med Lifvet självt.

Tre vägar föra henne till målet. De två första äro natur, den tredje är konst.

Den första är Sanningens väg.

På grund af sitt eget väsen känner människan sig bortstött af lögnen och oemotståndligt dragen till det rätta och sanna. Liksom hon älskar en god kroppslig syn

och icke ögon, som äro skumma eller blinda eller se i kors, så begär hon också, att hennes förstånd, som är själens öga, skall vara oförvirradt och öppet för sanningen. Och liksom den kroppsliga synen skärpes och vinner sin tillförlitlighet genom den ständiga och dagliga öfningen, så skärpes och tränas människans förstånd genom den ständiga beröringen med mångskiftande och olikartade erfarenheter uti lifvets skola.

Till en början går förståndet i ledband hos människans personliga jag, tillgodoseende dess behof, dess njutningar, dess lycka, men då det härigenom inför sin ägare uti den sociala härfva af fysiska och moraliska konflikter, som äro det naturliga resultatet af att icke en, utan tusenden kämpa om det personliga välbefinnandet, gör det upp åt sig den ena logiska teorien efter den andra för att rättfärdiga sitt eget lif och spåra sanningen uti det. Och eftersom lifvets lidanden småningom afslipa människans själfviskhet, intränger också i hennes intelligens mer och mer af sanning-

ens ljus, så att hon slutligen blir varse värdelösheten af alla egna förståndsspekulationer. Då kastar hennes trötta tanke alla teorier på båten och går upp i Sanningens eget gudomliga förnuft.

Okunnigheten är skingrad, och människan har blifvit frälst genom kunskapen.

Detta är den första vägen.

Den andra är Kärlekens väg.

På grund af sitt eget väsen känner människan motvilja mot ondska och hat men attraheras instinktlikt af kärlek och godhet. Liksom hon älskar en frisk kropp och friska lemmar, med hvilka hon kan känna och röra sig obehindradt, så beundrar hon ock en god och kraftig vilja, mod, ihärdighet, makt och frihet. Och liksom musklerna härdas och nerverna stålsättas genom den dagliga kroppsliga öfningen, så utvecklas och stärkes äfven viljan under trycket af motiga förhållanden i lifvets skola.

Till en början går människans vilja i tjänst hos hennes begär och riktar sig på tillfredsställandet af det egna jagets nycker

och önskningar, men då hon härigenom råkar i strid med andra liknande viljor, träffas människan af sorger och bekymmer och lidanden, hvilka gnaga på hennes själfviskhet, tills hon tröttnar på den. Någon god gärning har hon ock alltid gjort af sitt hjärtas drift. Och ju mer hennes själfviskhet bortnötes, dess mera sprider hon omkring sig af godhetens värme. Hon bygger himmelska broar mellan sin och andras själar. Slutligen kommer en dag, då allt det goda, hon gjort, återvänder till henne själf och krossar den sista lämningen af det själfviskhetens skal, i hvilket hon varit inpyrd; då står hon där en frigjord ande, som känner sitt samband, sin enhet med allt omkring henne, och helgar medvetet sin luttrade vilja i Kärlekens tjänst.

Själfviskheten är krossad; och människan har blifvit frälst genom barmhärtighet.

Detta är den andra vägen.

Vägarna äro två, men ju mera de närma sig målet, dess mera flyta de samman. Det gifves människor, hos hvilka intelligensen

synes vara utvecklad på bekostnad af hjärtats goda vilja, och man brukar å andra sidan påstå, att godheten är dum, men det är en tröst att veta, att hos den fullkomnade människan förstånd och vilja äro ett, ehuru de hvardera nått den högsta möjliga utveckling.

Alla människor vandra dock icke dessa af naturen anvisade vägar. I mångens ögon äro de för långsamma, för bekväma och för enformiga. Och för detta slags människor finnes en tredje väg.

Denna tredje är Skönhetens väg. Den kunde ock benämnas den fria viljans eller förnuftets väg eller den inre eller dolda vägen. Ty människan vandrar denna väg, när hon blir medveten om de båda andra. Hvad innebär nämligen begreppet skönhet? Vi kalla skönt det, som väcker angenäma känslor hos oss, som utöfvar dragningskraft på oss och frammanar vår längtan. Men när vi blifva medvetna om lifvets mål och de vägar, som „leda till Gud“, så verkar det på oss liksom åsynen af en

skön vision, och vi känna trånad efter det helgjutna Lif, som vinkar oss i fjärran.

Otvifvelaktigt är utvecklingen en allt genomträngande lag i universum, och otvifvelaktigt bär dess mäktiga flodvåg de mänskliga individerna förr eller senare till Lifvets kuster. Människan är likväl icke nödsakad att planlöst kastas omkring på skenlifvets haf bland spillrorna af krossade förhoppningar och brutna eder, i väntan på att en gynsam vind skall drifva henne till en räddande strand; hon har förmågan att simma, och om hon anstränger sig för att lyssna, hör hon de uppmuntrande ropen af dem, som redan nått kusten och nu sätta ut i båtar för att komma de nödställda bröderna till hjälp. Eggad af hoppet och stärkt af ropen ser hon i en vision landet i fjärran och anstränger sina krafter till det yttersta. Och just som hon känner dessa svika, räddas hon i båten af sina bröder.

Människan är ett förnuftigt väsen, och på grund af denna sin högre natur, som äfven skänkt henne samvetet, denna kom-

pass för viljan, är hon genomträngd af en längtan efter lycka, glädje, frid, kärlek, med ett ord allt det, som synes vara bannlyst från de själfviska förhållanden, hvilka ännu råda på jorden. Hon vet icke denna sin längtans ursprung, och när hon ser sina skönaste drömmar grusade, tror hon, att lifvets gång är sådan i evighet och att världsalltet styres af vetenskapligt torra och obarmhärtiga lagar. Hon ser icke, att felet icke ligger därborta utan inom henne själf, att det är hennes eget oförstånd, hennes egen själfviskhet, som reser upp murar mellan hennes längtans idealer och deras förverkligande.

Men när hon blir medveten om sig själf såsom ett förnuftigt väsen, medveten om sina möjligheter och sina uppgifter, då inser hon, att det högsta inom henne också är det verkligaste, att det skönaste, hon drömde som barn och som yngling, också var det sannaste och det bästa. Och hon sjunker i salig hänryckning öfver att finna, att Lifvet, Gud, den Stora Närvaron, när

allt kommer omkring, älskar just det, som hon i sina enfaldiga ögonblick kallat sitt heligaste, ehuru i sina förståndiga ögonblick sitt tokigaste, men som mer än något annat på jorden skänkt henne den njutning, som är oskiljaktig från skönheten.

Hon varder ett barn på nytt. Hennes längtan har blifvit medveten, och med fullt förtroende till sin högre naturs gudomliga bördsrätt vänder hon sin håg till det lif, där skönheten är förverkligad. Hon söker den sanning, som skall lysa upp hennes förstånd, och den kärlek, som skall värma hennes vilja, och hon har beträdt den väg, där människan ej längre är ställd i skuggan af begärens och småsinthetens pockande fordringar, utan där hon, gudamänniskan, gör anspråk på sin makt och sin stolta rätt öfver allt, som är själfkärt och förgängligt.

Det är ett lif i bön, ty att tänka med hela sin själ är att bedja. Det är ett lif af gudstjänst, ty att vilja med hela sin själ är att tjäna Gud. Det är ett lif af uppfyllda drömmar, ty att med hela sin själ

tänka och vilja sanning och kärlek, det är att gå segrande genom världen.

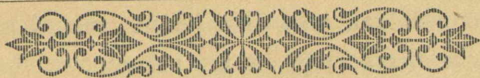
Det är det lif, där människan tar sitt öde i sin egen hand. Och på denna väg når hon målet snabbare än på de andra. Ty hon sätter sin egen kraft till naturens. Och en dag står hon där, fullkomnad i kunskap, fullkomnad i kärlek.

Bojorna har hon brutit, och frälst har hon blifvit genom sin tro.

Och detta är den tredje vägen.

Framtidens religion skall förkunna den. Framtiden är den tid, då människan är medveten icke endast om fenomenen i universum utan också om deras skapare, Lifvet, och framtidens religion är Förnuftets religion.

TRONARFVINGEN.

DÅ TALADE HAN till dem denna liknelse: Det var en konung, som skulle välja sin efterträdare, och han lät sammankalla de unga männen i sitt rike och sade till dem: hvem som af eder säger mig sitt hjärtas önskningar, han skall få dem uppfyllda.

Men han ville pröfva dem i deras hjärta, att han skulle se, hvilken af dem som var värdig att blifva konung efter honom.

Då sade han till den förste: hvad önskar du? Och han svarade: si, jag hafver

en jungfru kär, herre, men jag är en fattig man och kan icke äkta henne, men i mitt hjärta önskar jag, att jag kunde det. Och konungen sade: gå och undfå hundrade guldmynt af min skattmästare och tag din jungfru till äkta. Och han vardt mycket glad och gick.

Då sade konungen till den andre: hvad önskar du? Och han bugade sig och sade: min herre och konung, din ringe tjänare hyser inga stora önskningar; han är nöjd med mycket mindre än hans broder fick. Och konungen sade: gå och undfå hundrade och tio guldmynt af min skattmästare, så varder din afundsamma girighet mättad. Och han gick och fröjdades i sitt hjärta.

Men konungen sade till den tredje: hvad önskar du? Och han svarade: jag är en diktare, herre, och jag ville att mycket folk skulle höra mig och prisa mig. Och konungen sade: gå och kom i morgon till mig, så skall du få fröjda mig och mitt hof med dina sånger. Och han gick och vardt stolt i sitt sinne.

Då sade konungen till den fjärde; hvad önskar du? Och han svarade: herre, jag skrifver en krönika om ditt land, men jag ville resa till främmande land för att veta mera, och jag är fattig. Och konungen sade: gå och undfå af min skattmästare det du behöfver och res. Och han gick och vardt tacksam i sitt hjärta.

Då sade konungen till den femte: hvad önskar du? Och han sade: jag önskar, att jag finge bygga dig ett slott, herre konung, ty jag skulle göra det skönare än något du har. Och konungen sade: gå och undfå medlen af min skattmästare och bygg mig det slottet. Och han gick, glad att hafva fått sin önskan uppfylld.

Men till den sjette sade konungen: hvad önskar du? Och han svarade: arbete, ty si, min hustru och mina barn hungra och frysa. Och konungen sade: gå till min fogde, och han skall gifva dig en landtgård. Och han gick, i det en tår föll från hans öga.

Men konungen tänkte: människornas barn söka alla sin lön, och de skola få den.

Men när skall jag finna den, jag söker? Och han sade till den sjunde: hvad önskar du? Och han svarade: i din makt står det ej att uppfylla min bön, herre konung, ty jag önskar dö. Men konungen sade: hvarför önskar du dö? Då talade han och sade: Jag begärde i mitt hjärta, att jag skulle få vara människorna till nytta och älska dem, men de stötte mig ifrån sig och behöfde mig inte, och nu vet jag ej, hvad jag skall göra, och därför önskar jag, att döden toge mig med detsamma.

Då fröjdades konungen storligen och sade: kom till mitt hjärta, min son, ty du skall blifva konung efter mig. Och han lät kläda honom i den yppersta klädningen och satte en ring på hans hand och gjorde honom till sin efterträdare.

Och jag säger eder: hvem som af eder älskar något i denna världen mera än att göra nytta åt sin nästa, han skall icke kallas min Faders son, som är i himmelen.

Men när skall jag finna den, jag söker? Och han sade till densamme: hvad önskar du? Och han svarade [illegible] är det ej att uppfylla min [illegible] herre konung, ty jag önskar dö. Men konungen sade: hvarför önskar du dö? Då talade han och sade: jag begärde i mitt hjärta, att jag skulle få vara människornas till nytta och älska dem, men de stötte mig ifrån sig och behöfde mig inte, och nu vet jag ej, hvad jag skall göra; och därför önskar jag, att döden toge mig med detsamma.

Då fröjdades konungen storligen och sade: kom till mitt hjärta, min son; ty du skall blifva konung efter mig. Och han lät kläda honom i den yppersta klädnaden och satte en ring på hans hand och gjorde honom till sin efterträdare.

Och jag säger eder: hvem som af eder älskar något i denna världen mera än att göra nytta åt sin nästa, han skall icke kallas min Faders son, som är i himmelen.

